

GAZİ ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
DEKORATİF ÜRÜNLER EĞİTİMİ ANASANAT DALI

**ANKARA İLİ ANADOLU MEDENİYETLERİ MÜZESİNDEKİ
ESKİ TUNÇ ÇAĞI KADIN TAKILARI**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Hazırlayan
FİLİZ DOĞAN

ANKARA-2010

GAZİ ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
DEKORATİF ÜRÜNLER EĞİTİMİ ANASANAT DALI

**ANKARA İLİ ANADOLU MEDENİYETLERİ MÜZESİNDEKİ
ESKİ TUNÇ ÇAĞI KADIN TAKILARI**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Filiz DOĞAN

Tez Danışmanı:
Yrd. Doç. Dr. Tomris YALÇINKAYA

Ankara, 2010

JÜRİ VE ENSTİTÜ ONAY SAYFASI

Filiz DOĞAN'ın, "ANKARA İLİ ANADOLU MEDENİYETLERİ MÜZESİ'NDEKİ ESKİ TUNÇ ÇAĞI KADIN TAKILARI" başlıklı tezi 14/02/2011 tarihinde, jürimiz tarafından Eğitim Bilimleri Enstitüsü Dekoratif Ürünler Eğitimi Ana Sanat Dalında Yüksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

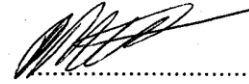
Adı Soyadı

İmza

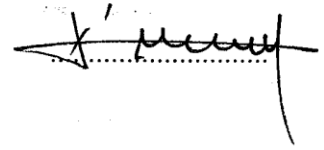
Üye (Tez Danışmanı): Yrd. Doç. Dr. Tomris YALÇINKAYA

Üye : Prof. Dr. Mediha GÜLER

Üye :Prof. Dr. Vildan ÇETİNTAŞ

ÖNSÖZ

El sanatları bir ülkenin gelenek göreneklerinin, folklorik özelliklerinin, yaşam biçimlerinin kuşaktan kuşağa aktarılmasında çok önemli bir yere sahiptir. El sanatı ürünleri yapıldıkları dönem hakkında bizlere bilgi sunmaktadır.

El sanatları bir milletin kültürünü temsil etmektedir. Bu nedenle el sanatları ürünleri o ülkenin kültürel kimliği gibidir.

İnsanların süslenme ihtiyacı el sanatlarının gelişmesine neden olmuştur. İlk çağlarda insanlar süslenmek için hayvan kemiklerini, taşları ve ağaçları kullanırken daha sonraları maden işçiliğinin başlamasıyla tunç, altın ve gümüş gibi değerli madenlerle üretime başlamışlardır.

Bu araştırmanın yürütülmesinde Eski Tunç Çağı takı örneklerinin bulunduğu Ankara Anadolu Medeniyetleri Müzesi örneklem olarak ele alınmıştır.

Bu çalışmanın konusunun belirlenmesinden itibaren beni yönlendiren ve yardımlarını esirgemeyen değerli hocam Yrd. Doç. Dr. Tomris YALÇINKAYA' ya teşekkürü bir borç bilirim. Anadolu Medeniyetleri müzesinde çalışmalarına yardımcı olan müze çalışanlarına teşekkür ederim.

Filiz DOĞAN

ÖZET

ANKARA İLİ ANADOLU MEDENİYETLERİ MÜZESİNDEKİ ESKİ TUNÇ ÇAĞI KADIN TAKILARI

DOĞAN, Filiz

Yüksek Lisans Tezi, Dekoratif Ürünler Eğitimi Anabilim Dalı

Tez Danışmanı: Yrd. Doç. Dr. Tomris YALÇINKAYA

Aralık 2010, 120 sayfa

Bu tez çalışmasında, Ankara ili Anadolu Medeniyetleri Müze'sinde bulunan Tunç Çağı takılarının; çeşitleri; malzeme, teknik, form, boyutlar, kompozisyon özellikleri, açısından incelenmesi, takıların ait oldukları dönemler, bulundukları yöreler hakkında bilgi edinilmesi amaçlanmıştır. Takının tanımı, ulaşılabilen dünya müzelerindeki örneklerinin sunulması ve Anadolu Medeniyetleri Müzesindeki örneklerle benzerliklerinin incelenmesi, somut olmayan kültürel mirasın önemli bir bölümünü oluşturan“tunç çağı” takılarını içeren örnekleri tanıtmak, genç kuşaklara aktarmak hedeflenmiştir.

Tarih öncesi çağlarda; ilk takılar Paleolitik çağda süslenmenin yanında muska olarak kullanılmışlardır. Aynı zamanda dinsel ve koruyucu amaçla kullanılmışlardır. İlk takılar kolay işlenebilen renkli taşlar, hayvanların boynuz, kemik ve tırnak kısımları ile deniz kabukları ve fildişi gibi malzemelerden yapılmış ve madenin keşfi ile değerli madenlerden takı üretimine başlanmıştır.

Tunç çağı (M.Ö.3000-1200), Anadolu ve Trakya 'da üç dönem halinde görülmektedir (Aktüre, 1994: s, 100). Anadolu uygarlığının Tunç Çağı'nda eriştiği üst düzeye tanıklık eden merkez Alacahöyük'tür. Burada yapılan kazılarda ele geçen altın, gümüş, agat, kuvars kristali gibi malzemelerden yapılan süs eşyalarından kolye, broş, iğne, bilezik, diadem, kemer ve elbise süsü olarak kullanılan takılar eşsiz birer sanat eseridir.

Araştırmanın evrenini Ankara Anadolu Medeniyetleri Müzesi, örneklemini ise Ankara Anadolu Medeniyetleri Müzesi'nden seçilen 24 adet Tunç Çağı takı örneği oluşturmaktadır.

Anadolu Medeniyetleri müzesinde yapılan gözlem ve incelemelere göre; Tunç Çağı takıları: tac, küpe, saç takısı, kolye, bilezik, iğne, kulak tıkacı vb. olmak üzere gruplandırılmış, ilgili başlıklar altında değerlendirilmiştir. Araştırmada günümüze uyarlanan takılarda ele alınmıştır.

Araştırmada; takının önemi ve genç nesillere kültürün aktarımı hedeflenmiştir.

ABSTRACT

BRONZE AGE WOMEN'S JEWELLERY IN THE MUSEUM OF ANATOLIA CIVILIZATIONS IN ANKARA

DOĞAN, Filiz

Postgraduate Study in Department of Handicrafts Education

Consultant : Yrd. Doç. Dr. Tomris YALÇINKAYA

December 2010,120 sayfa

In this thesis study, it has been aimed to get information about analysis of The Bronze Age Jewellery in the Museum of Anatolian Civilizations in term of types, material, form, dimensions, features, the periods that the jewellerys belong to and the districts that they were found. Also it has been aimed to make the definition of jewellery, presentation of the samples at the museums that are able to be reached in the world, analyzing the similarities of them with the samples at Anatolian Civilizations, to introduce the samples including the “Bronze Age” jewellerys that make the important part of the non-crete cultural heritage and to transfer it to the next generations.

In prehistoric times, the first jewellerys were used as amulets besides being used for decoration. Also, they were used as a protector and for religious items. The first jewellerys were made from materials like color stones, horn, bone and nail parts of the animals, sea shells and ivory that are easy to carve and with the discovery of metals, the production of jewellerys from precious metals were started.

Bronze Age (M.Ö. 3000-1200), in Anatolia and Thrace are 3 terms.(Aktüre, 1994: s, 100) The center that witnessed to the top level that Anatolian civilization has reached to the Bronze Age is Alacahöyük. The ornament materials used as necklace, brooch, needle, bracelet, diadem, belt and dress ornament made from materials like golden, silver, agate, quartz crystal that were found in excavations in Alacahöyük are beyond example art works.

The Museum of Anatolian Civilizations develops the horizon of the research and 24 pieces Bronze Age jewellerys set a good example of the samples.

According to the research and observations that are made in the Museum of Anatolian Civilizations, the Bronze Age jewellerys have been grouped as crest, earring, hair jewelry, bracelet, needle, earplug and it has been considered under the related titles. In the research, also the jewellerys adapted to the jewellerys of today have been evaluated.

In the research, it has been aimed to show the importance of jewellerys and transfer its culture to the young generations.

İÇİNDEKİLER

Sayfa No

JÜRİ ÜYELERİNİN İMZA SAYFASI.....	ii
ÖN SÖZ	iii
ÖZET	iv
ABSTRACT.....	vi
İÇİNDEKİLER	viii
TABLolar LİSTESİ.....	xii
ŞEKİLLER LİSTESİ	xiii
1. GİRİŞ	1
1.1. Problem	1
1.2. Araştırmanın Amacı	5
1.3. Araştırmanın Önemi.....	6
1.4. Varsayımlar	8
1.5. Sınırlılıklar	8
1.6. Tanımlar	9
2. KAVRAMSAL ÇERÇEVE ve İLGİLİ ARAŞTIRMALAR	12
A. KAVRAMSAL ÇERÇEVE	12
2.1. Ankara'nın Coğrafi Konumu ve Tarihçesi	12
2.2. Arkeoloji Müzelerinin Tarihi Gelişimi	14
2.3. Anadolu Medeniyetleri Müzesi.....	16
2.4. Müze Belgelerine Göre Kuruluşundan Günümüze Kadar Anadolu Medeniyetleri Müzesi	18
2.4.1. Müzenin Tarihçesi, İlk Müze ve Kuruluş Çalışmaları	19
2.4.2. Belge Araştırmaları.....	19
2.5. Eski Tunç Çağı.....	21
2.6. Anadolu'da Tunç Çağı Döneminin Önemli Yerleşim Merkezleri	24
2.7. Anadolu Medeniyetleri Müzesi Tunç Çağı Eserleri ve Ait Oldukları Dönemler	26

2.8. Resuloğlu, Hatti Kültür Bölgesinde Yeni Bir Eski Tunç Çağı Mezarlık Kazısı	27
2.9. Avrupa’da Arkeoloji Müzelerinde Bulunan Tunç Çağı Takı Örnekleri	28
2.9.1. Viktorya& Albert Müzesi, İngiltere.....	28
2.9.2. Ulusal Tarih ve Kültür Müzesi	28
2.9.3. Metropolitan Müzesi	30
2.9.4. British Müzesi	30
2.9.5. National Müzesi	31
2.9.6. Norfolk Müzesi	31
2.9.7. İrlanda Co Roscommon Ulusal Müzesi	32
2.9.8. İrlanda National Müzesi	32
2.9.9. Metropolitan Müzesi	33
2.9.10. Ulusal Müze	33
2.9.11. Diğer Örnekler	34
2.10. Takılar Hakkında Genel Bilgiler	40
2.10.1. Anadolu’da Takının Tarihsel Gelişme Süreci	41
2.10.2. Tunç Çağı Dönemi Takıları	44
2.10.2.1. Baş Takıları	44
2.10.2.1.1. Diademler ve Taçlar	44
2.10.2.1.2. Küpeler	45
2.10.2.2. Saç Takıları.....	45
2.10.2.3. Boyun Takıları.....	45
2.10.2.3.1. Kolyeler	45
2.10.2.3.2. Boyunluklar	46
2.10.2.4. El Kol Takıları	46
2.10.2.4.1. Bilezikler.....	46
2.10.2.5. Giysi Takıları	46
2.10.2.6. Ölü Takıları	47
2.10.2.6.1. Kulak tıkaçları ve Muskalar.....	47
2.10.3. Takı Yapımında Kullanılan Araç-Gereçler	47
2.10.3.1. Takı Yapımında Kullanılan Araçlar	47
2.10.3.1.1. Ahşap çalışma tezgahı.....	47
2.10.3.1.2. Levha Haddeleri (astar silindirleri	48
2.10.3.1.3. Tel Haddeleri	48

2.10.3.1.4. Eritme Fırını	48
2.10.3.1.5 Kaynak aygıtı (Şalimo)	48
2.10.3.1.6. Keski	48
2.10.3.1.7. Makas	48
2.10.3.1.8. Çift (pense)	48
2.10.3.1.9. Kargaburun.....	49
2.10.3.1.10.Testere.....	49
2.10.3.1.11.Tel fırça	49
2.10.3.1.12.El Fırçası.....	49
2.10.3.1.13.Eğе	49
2.10.3.1.14.Çekiç.....	49
2.10.3.1.15.Malafa	49
2.10.3.1.16.Terazi	50
2.10.3.1.17.Mengene	50
2.10.3.1.18.Matkap	50
2.10.3.1.19. Eritme Potası.....	50
2.10.3.1.20.Heşteк Takımı	50
2.10.3.1.21.Çelik Kalem.....	50
2.10.3.2. Takı Yapımında Kullanılan Gereçler	51
2.10.3.2.1. Madenler	51
2.10.3.2.1.1.Gümüş	51
2.10.3.2.1.2.Altın	51
2.10.3.2.1.3.Bakır.....	51
2.10.3.2.1.4.Elektrum.....	51
2.10.3.2.2. Taşlar	51
2.10.4. Takı Yapımında Kullanılan Maden Süsleme Teknikleri.....	52
2.10.4.1.Çalma ve Kazıma Tekniğı	52
2.10.4.2.Kesme/Delik işi/Opus Interrasıla/Ajur Tekniğı.....	52
2.10.4.3.Tel Yapım Tekniğı	53
2.10.4.4.Kabartma (Repousse) Tekniğı.....	53
2.10.4.5.Kaplama ve Yıldız Tekniğı	55
2.10.4.6.Dövme Tekniğı	56
2.10.4.7.Telkari –Filigre tekniğı.....	56
2.10.4.8.Kakma tekniğı	57

B. İLGİLİ ARAŞTIRMALAR	58
3. YÖNTEM.....	60
3.1. Araştırmanın Modeli.....	60
3.2. Evren ve Örneklem	60
3.3. Verilerin Toplanması	60
3.4. Verilerin Analizi	61
4. BULGULAR ve YORUM	62
4.1. Ankara Anadolu Medeniyetleri Müzesi Tunç Çağı Takı Örnekleri	
Bilgi Formları.....	62
4.1.1. Baş Takıları.....	62
4.1.2. Boyun Takıları	72
4.1.3. El Kol Takıları	77
4.1.4. Giysi takıları.....	78
4.1.5. Ölü Takıları.....	81
4.1.6. Süs Taneleri	82
4.1.7. İkiz İdol	83
4.1.8. Ankara ili Anadolu Medeniyetleri Müzesindeki Tunç Çağı	
Eserlerinin analiz Tabloları	84
5. SONUÇ ve ÖNERİLER	87
5.1. Sonuç.....	87
5.2. Öneriler	88
KAYNAKÇA.....	91
EKLER.....	99
Günümüzde Tunç Çağı Takılarından Esinlenerek Yapılan Takı Örnekleri ...	100
Ek-1 Bilgi Formu Örneği	105

TABLolar LİSTESİ

<u>Tablo No</u>	<u>Sayfa No</u>
Tablo 1. Ankara Nüfusu	13
Tablo 2. Müze sayıları	15
Tablo 3. Anadolu Kronolojisi	25
Tablo 4. Tunç çağı dönemi kronolojik tablosu	26
Tablo 5. İncelenen eserlerin bulundukları bölgeler	26
Tablo 6. Tunç Çağı Takı Örnekleri Analiz Tablosu	84
Tablo 7. İncelenen Takı Ürünleri	85
Tablo 8. Kullanılan Malzemeler Tablosu	85
Tablo 9. Kullanılan Teknikler	86

ŞEKİLLER LİSTESİ

<u>Sekil No</u>	<u>Sayfa No</u>
Şekil 1. Saç ve giysi İğnesi	3
Şekil 2. Tunç çağından esinlenerek yapılan takı örneği	4
Şekil 3. Goldaş Küpe	7
Şekil 4. Ankara il haritası	12
Şekil 5. Anadolu Medeniyetleri Müzesi avlusu -Ankara	16
Şekil 6. Eski Tunç Çağında Anadolu'daki Yerleşimler	26
Şekil 7. Kolye taneleri	27
Şekil 8. Takı örnekleri	27
Şekil 9. Yaka şeklinde gerdanlık	28
Şekil 10. Altın kolye	28
Şekil 11. Bulgaristan Ulusal Tarih Müzesi takı1	29
Şekil 12. Bulgaristan Ulusal Tarih Müzesi takı2	29
Şekil 13. Diadem	30
Şekil 14. Altın Kolye	30
Şekil 15. Altın Kolye Lunala	31
Şekil 16. Altın karma halkaları	31
Şekil 17. Küpe	32
Şekil 18. Elbise...fibula	32
Şekil 19. Fibula	33
Şekil 20. Altın Bilezik	33
Şekil 21. Bilezik	34
Şekil 22. Kolye ve küpe	34
Şekil 23. Diadem	35
Şekil 24. Fibula	35
Şekil 25. Küpe	36

Şekil 26. Broş	36
Şekil 27. Kolye, Altın lunala	37
Şekil 28. Dekorative Broş veya düğme	37
Şekil 29. Lunala	38
Şekil 30. Lunala	38
Şekil 31. Kolye, zincir,altın, karnelion	39
Şekil 32. Büyük Küpeler	39
Şekil 33. Taş ve geyik dışından kolye	41
Şekil 34. Erken tunç kolye.....	42
Şekil 35. Kazıma Tekniği	52
Şekil 36. Mineleme, Kabartma ve ajur(delik işi) tekniği ile yapılmış tepelik	53
Şekil 37. Kabartma (Repousse) Tekniği.....	55
Şekil 38. Kaplama ve Yıldız Tekniği.....	55
Şekil 39. Kesme, Repousse ve dövme Teknikleri	56
Şekil 40. Telkari tekniği	57
Şekil 41. Kakma Kabartma Tekniği	57
Şekil 42. Taç-altın.....	63
Şekil 43. Taç-altın’’Diadem’’.....	63
Şekil 44. Taç-altın	64
Şekil 45. Taç –altın	65
Şekil 46. Saç veya giysi tokası ile iğnesi altın.....	66
Şekil 47. Saç veya giysi tokası ile iğnesi altın.....	67
Şekil 48. Saç takısı (çift)-altın	68
Şekil 49. Saç takısı (küpe?)-altın.....	69
Şekil 50. Saç süsü (çift) gümüş	70
Şekil 51. Küpe (çift) halkası sepetli - altın	71
Şekil 52. Kolye taneleri (yeni düzenleme) altın.	72
Şekil 53. Kolye taneleri (yeni düzenleme)-altın.....	73
Şekil 54. Kolye taneleri (14 adet)(yeni düzenleme)-altın.....	74

Şekil 55. Kolye (yeni dizim)-altın	75
Şekil 56. Boyunluk – altın	76
Şekil 57. Bilezik çift altın	77
Şekil 58. İğne, tunç, altın ve karneol	78
Şekil 59. İğne, altın.....	79
Şekil 60. İğne, altın, kemik ve agat	80
Şekil 61. Kulak tıkacı – altın	81
Şekil 62. Süs taneleri 19 adet –altın	82
Şekil 63. İkiz İdol	83
Şekil 64. İkiz Tanrıça.....	100
Şekil 65. Bilezik	101
Şekil 66. Kolye(İkiz İdol).....	101
Şekil 67. Kolye(İkiz İdol)	102
Şekil 68. Kolye(İkiz İdol)	102
Şekil 69. Kolye	103
Şekil 70. Küpe	103
Şekil 71. Kolye	104
Şekil 72. Hitit Güneşi Kolye ve Küpe set.....	104

1. GİRİŞ

1.1. Problem

El sanatları kişinin ve ailenin çeşitli ihtiyaçlarını içine alarak günlük işlerin yanında ikinci plandaki işlerden sayılır. Bu işler her ne kadar ihtiyaçları karşılamak amacıyla yapılmakta ise de işçinin sanat kabiliyetini işlemesi, onu bir zevk ve hünere haline koyar (Türk El Sanatları Tanıtma Derneği, 1967).

El sanatları bir milletin kültürünü temsil etmekte ve tanıtmaktadır. Bu nedenle el sanatları ürünleri de o ülkenin kültürel kimliğinin en canlı belgeleridir (Yazıcıoğlu, 1977: s.31).

İnsanların süslenme ihtiyacı el sanatlarının gelişmesine neden olmuştur. İlk çağlarda insanlar süslenmek için hayvan kemiklerini, taşları ve ağaçları kullanırken daha sonraları maden işçiliğinin başlamasıyla tunç, altın ve gümüş gibi değerli madenlerle üretime başlamışlardır.

El sanatlarında süsleme, güç, inanç, geleneksellik öğelerini içeren takılar en geniş çeşitliliğe sahip gruptur. Antik çağlardan günümüze ulaşan örnekler incelendiğinde süslenme objelerinin tarihsel sürecinin tunç çağı öncesine kadar dayandığı görülmektedir.

Takılar süslenmenin dışında geleneklere ve inançlara bağlı kalınarak da hazırlanmaktadır. Gerek süslenmek, gerek inançları yansıtmak gerekse mesajları iletmek için üretilen takılar geçmişte yaşamış insanların birikimi ile günümüze kadar ulaşmıştır. (Özbaşı, 1993:s. 13). Yani önceleri dinsel nedenlerle kullanılan takılar sonuçta süslenmek ve güzel görünmek için kullanılmıştır.

Takının genel anlamını Zeki KUŞOĞLU şöyle tanımlamaktadır:

“İnsanların daha çok kadınların kıyafetlerini tanımlamak ve dış görünüşlerini etkileyici hale getirmek amacıyla alın, yüz, kulak, saç ve

vücutlarında boyun ve göğüs, bel, karın, kol ve parmaklarında kullandıkları süslere takı denir (Kuşoğlu, 1994).”

Takılan takılar bazen bir mensuba aitliğin v.s. simgesi olmuştur. Özellikle, işaret parmağına takılan ve mühür olarak kullanılan yüzükler, kralların, sultanların veya devlet adamlarının, mensup oldukları toplulukların birer sembolüdür (Kuşoğlu, 1998, 96)

“Takının oluşması, sosyo-kültürel ve psikolojik yaklaşımlar bir kenara bırakılıp, form, işçilik, teknolojik açıdan incelenirse o toplumun bütün teknik özellikleri, mimari yaklaşımları, ekonomik ölçütleri ve sanat tavırları ortaya çıkar. Yani takılar, toplumların yaşam düzeylerini, felsefelerini ve tekniklerini yalın bir biçimde açıklayan objelerdir (Demirtaş, 1996: 41).

Periyodik olarak antik çağlar incelendiğinde Dünyanın bir çok yerinde, özellikle Avrupa kıtasında benzer özellikleri içeren çok sayıda örnek müzelerde yer almaktadır. “ **Tunç Çağı** “na ait özellikle Anadolu’da yaşamış uygarlıkların sanat eserleri içinde takıların ayrı bir yeri ve önemi bulunmaktadır. Anadolu’da yapıla gelen Arkeolojik kazılarda bulunan bir çok takı örneğinin korunabilmesinde en önemli nedenlerden biri de insanların değerli eşyaları ile beraber gömülmüş olmalarıdır.

Bir çok uygarlığın kurulduğu Anadolu Bölgesi M.Ö.4000 sonu ve 3000 yıllarının başında Tunç çağına girmiştir. İnsanlar bakıra kalay katarak tunç madenini elde etmişlerdir. Tunç çağı takıları incelendiğinde gerek yapım teknikleri gerekse kullanılan malzemeler bakımından çok zengin özelliklere sahip oldukları görülür. Özellikle takıların yanı sıra tanrı heykellerinin yapımında elektum adı verilen madeni karışımı kullanmışlardır.

Anadolu uygarlığının Tunç çağı’nda eriştiği üst düzeye tanıklık eden merkez Alacahöyük’tür. Burada yapılan kazılarda prens mezarlarında ele geçen altın, gümüş, agat, kuvars kristali gibi malzemelerden yapılan süs eşyalarından, kolye, broş, iğne, bilezik, diadem, kemer ve elbise süsü olarsak kullanılan çift altın idollerin her biri eşsiz birer sanat eseri niteliğindedir. (Gerdan, 2007: s. 8-9).

Takı sanatı Anadolu kültüründe binlerce yıllık birikim sonucu oluşmuştur. Bunların arasında Anadolu’da bir kültürel birikim olan; baş takıları, boyun takıları, el-kol takıları, giysi takıları, ölü takıları vb. yer alır.

Birçok eserin sergilendiği Kültür ve Turizm Bakanlığına bağlı Ankara “Anadolu Medeniyetleri Müzesinde “ Alacahöyük buluntularının yanı sıra Horoztepe, Mahmutlar, İ iztepe, Eski apar, Karayavŗan, Semah y k buluntuları da koleksiyonda yer almaktadır. Eserler Anadolu’daki maden iŗ iliđi hakkında önemli bilgiler vermektedir.

Ülkemizde Eski tunç çağına ait eserlerin bulunduğu müzeler ise; Adıyaman Müzesi, Amasya Müzesi, Bolu Müzesi, Burdur Müzesi, Çankırı Müzesi, Çorum Müzesi, Diyarbakır Müzesi, Elazığ Müzesi, Afyon Müzesi, Antalya-Alanya Müzesi, Giresun Müzesi, İzmir Bergama Müzesi, İzmir  demiŗ Müzesi, Kars Müzesi, Kayseri Müzesi, Kütahya Müzesi, Konya Ereğli Müzesi, Konya Arkeoloji Müzesi, Malatya Müzesi, Mersin Müzesi, Mardin Müzesi, Niğde, Samsun, Sinop Müzesi,ŗanlıurfa, Tokat, Uŗak Müzesi (<http://www.kulturturizm.gov.tr/>).

Buluntularda yer alan altın sa  halkaları ve iğneler Anadolu’da Tunç  ağı’ndan beri g r lmektedir. Alacahöyük mezarlarında iskeletin baŗının yakınında bulunmuŗ olan halkaların, saçları toplamak ya da saçlara s s olarak takıldıkları varsayılmaktadır. Her  ağda  eŗitli malzemelerden ve  eŗitli tiplerde yapılan boncuklar özellikle Hellenistik ve Roma dönemlerinde altın tellerle bağlanarak takılarda kullanılmıŗlardır (<http://www.sivaskulturturizm.gov.tr/>).

ŗekil 1: Sa  ve giysi iğneleri. Tunç  ağı (M. . 3000 -1200)
(www.gaziantepmuzesi.gov.tr/)

Kültürel zenginlikleri bakımından ülkemizin “ kültürlerin beşiği” olarak kabul edilmesi gerçekçi bir ifadedir. Birçok medeniyetin yüzyıllar içinde üst üste yerleşim yaptığı Anadolu, konumu ve yerleşimi nedeniyle dünyada önemli bir uygarlık merkezidir. Anadolu’nun hemen her yöresinde yapılan kazılarda çağlar öncesine ait birçok eser müzelerde sergilenmektedir. Günümüzde de devam eden bir çok kazı alanında değerli bulgulara ulaşılmaktadır. Birçok kazı alanı ise araştırılma aşamasında sit alanı olarak bekletilmektedir.

Avrupa ‘da bulunan bir çok müzede tespit edilen Tunç Çağına ait eserler de ve Anadolu ‘da bulunan eserlerde benzer özellikleri görmek mümkündür. Ancak, Mezopotamya ve Mısır medeniyetlerine ait takılarda farklı teknikler ve formlar dikkat çekmektedir. Örneğin; New York Metropolitan Sanat Müzesinde antik dönemlere ait Hitit ve Tunç dönemi eserler büyük ilgi görmektedir.

Yapılan bir çok araştırmalar, kazılar göstermiştir ki insan yaşadığı her dönemde takıyı kullanmış, onlara belli anlamlar yüklemişlerdir. Takılar, biçimleri ortam ve şartlara göre değişmekle birlikte her toplumda varlığını sürdürmüştür (<http://ismek.ibb.gov.tr.>).

Ülkemizde aksesuar alanında geleneksel ve çağdaş formda üretilen takı tasarımlarında Anadolu medeniyetlerin etkilerini görmekteyiz. Kültürlerarası etkileşim Avrupalı birçok takı sanatçısına da ilham kaynağı olmaktadır. Yurt içinde ve yurt dışında takı sanatçıları ve moda tasarımcıları antik eserlerden edindikleri bilgileri yaratıcılık ve ustalıkla birleştirerek tasarımlarını oluşturmaktadırlar.

Şekil 2: Tunç çağından esinlenerek yapılmış takı örneği

(www.nerselzurmuehlen.com/jewelry-pictures/)

Günümüzde, tasarım teknolojinin getirdiği yenilikler sayesinde bilgisayar ortamında tasarımlar yapılmakta ve sektörel olarak bu alanda çalışan bir çok kişiye hizmet verilmektedir. Ancak, her ne kadar tasarım yönü güçlü de olsa, antik Anadolu takılarında görülen teknik ve motif özellikleri gelenekselliğini korumaktadır. Bir çok el sanatı alanında gerileme olduğu görülmekle birlikte, aksesuar ve takı alanında sektörel gelişmeler hız kazanmıştır. Hobi sanatları alanında da takı eğitimi alan birçok kişi bu bilgilerini ekonomik kazanç olarak da kullanmaktadır.

Günümüzde, birçok takı tasarımcısı etnik ve geleneksel motifleri ve formları denemekte ve uygulamaktadır. Kùltürler arası paylaşımın hızla artmakta olduğu takı üretimi ve tasarımı sektöründe, bilimsel araştırmalar sonucu elde edilen verilerin ışığında hazırlanmış eserler kùltürel mirasların güncellenerek toplumla paylaşılmasında önemli bir rol oynamaktadır.

Araştırmada inceleme konusu olarak seçilen; Ankara İli “ Anadolu Medeniyetleri Müzesindeki Tunç Çağı Kadın Takıları” döneminin karakteristik özellikleri ile bir çok araştırmacıya konu olmuştur.

1.2. Amaç

El sanatları, bir ülkenin kùltürel kimliğini gösteren en önemli mirası olarak incelenmesi ve tanıtılması önemli bir süreçtir. Anadolu'da yaşamış pek çok uygarlık el sanatlarının gelişmesine katkıda bulunmuştur. El sanatları ilk zamanlarda insanların temel ihtiyaçlarını, sonra ise insanların süslenme ihtiyaçlarını karşılamak için üretilmiştir. Özellikle, takı yüzyıllar öncesinde kişilerin görev yüksekliğinin ve zenginliğinin bir göstergesi olarak kullanılmıştır.

Bu Araştırma ile “Ankara İli “ Anadolu Medeniyetleri Müzesindeki Eski Tunç çağı kadın takıları” incelenerek El sanatları açısından, Tunç Çağı döneminin karakteristik özelliklerine, Dünyada ve Türkiye’de bu döneme ait kadın takılarında görülen teknik, materyal, form ve motif özelliklerine ışık tutmak, kùltürlerarası bilgi paylaşımına olanak sağladığı gibi bu alan da çalışan araştırmacı ve tasarımcılara bilimsel katkıda bulunacaktır.

Araştırmanın amacı; Tunç Çağı dönemi kadın takılarının örneklerinden ulaşılabilenleri araştırmak, Anadolu Medeniyetleri Müzesi'nde bulunan Tunç çağı takıları ile ilgili tarihsel süreci araştırmak, tunç çağı takılarında kullanılan teknik, materyal, boyut, form ve motifleri incelemek, Anadolu medeniyetleri takı eserlerinden esinlenen çağdaş takı tasarımcılarının örneklerini tanıtmaktır.

Araştırmanın amacı doğrultusunda aşağıdaki sorulara yanıt aranmıştır.

- Ankara ili Anadolu Medeniyetleri Müze'sinde bulunan Tunç Çağı takılarının; çeşitleri; malzeme, teknik, form, boyutlar, kompozisyon özellikleri hangi yöreye ve uygarlıklara ait tir ?
- Kültürel mirasın önemli bir bölümünü oluşturan müzede bulunan ve araştırmada inceme konusu olan tunç çağı takılarında hangi madenler, teknikler ve kompozisyonlar kullanılmıştır?

1.3. Önem

Dünyada ve Türkiye'de bir çok takı sanatçısı tarafından Tunç Çağı Döneminden esinlenilerek hazırlanan tasarımlar; birçok teknik ve malzeme çeşitliliği ile değerli ve yarı değerli taşlar da kullanılarak üretilmektedir. Günümüzde önemli bir sektör olan "Takı tasarımcılığı"nda yeni arayışlar ve yeni trendlerde kültürel birikimlerin ve bilimsel çalışmaların rolü önemlidir. İnsanoğlu geçmiş ile bugün arasındaki kültürel geçişi el sanatları sektöründe de çok iyi kullanmaktadır. Yapılan tasarımların bir tema yani konu içermesi ve esin kaynağının nereden olduğu bilgisi günümüz takı tasarımında önemli bir konudur. Tunç Çağı takılarının uygulama teknikleri, motif ve formlarında görülen geometrik çizgiler günümüzde yapılan birçok takı tasarımında şüphesiz esin kaynağı olmaktadır. Türkiye'de el sanatlarının birçok alanında cam, seramik, ahşap ve etnik takı uygulamalarında da bu çizgileri kullanan tasarımcılar bulunmaktadır.

Şekil 3: Goldaş küpe
(<http://www.goldas.com/OnlineStore/ProductNew2.>)

(Hitit Koleksiyonundan zarif ve şık bir küpe. Hitit Güneşi desenli bu küpe 14 ayar yeşil altından yapılmıştır).

Araştırmada: Anadolu Medeniyetleri Müzesindeki Tunç Çağı takılarının incelenmesinin yanı sıra tarihsel gelişim süreci kapsamında yurtdışı müzelerinde bulunan takı örneklerinden ulaşılabilenler tespit edilerek benzer özellikleri ortaya koymak tarihsel süreçte bu dönem takılarına ışık tutacaktır.

Küreselleşmenin hız kazandığı son yıllarda UNESCO somut olmayan kültürel mirasların korunmasında önemli adımlar atmıştır. Her ülkede kültürel kimliğin belirlenmesinde önemli rolü olan müzeler için UNESCO tarafından ilan edilen 18 Mayıs günü, tüm dünyada “Müzeler Günü” olarak kutlanmaktadır.

Ülkemizde ise 1982 yılından itibaren 18-24 Mayıs tarihleri arasında “Müzeler Haftası” olarak düzenlenmektedir (<http://www.kultur.gov.tr/TR/belge/1-28/23-muzeler-haftasi.html>).

Ankara ili Anadolu Medeniyetleri Müzesi’nde bulunan Eski Tunç Çağı Takılarının; malzeme, teknik, form, boyutlar, kompozisyon özellikleri, açısından incelenmesi, takıların ait oldukları dönemler, bulundukları yöreler, konuyla ilgili yazılı kaynakların taranması ve dekoratif sanatlar alanına katkıda bulunması açısından bu araştırma önemlidir.

Takı yapımının insanlığın kültür tarihinin yaklaşık 30 bin yıl öncesine kadar uzandığı görülür. Yapılan arkeolojik ve antropolojik çalışmaların verilerine göre takının beğenilme düşüncesinin bir sonucu olarak kullanıldığı anlaşılmıştır (Bingöl,1999).

İnsanlar geçmişten günümüze bulabildikleri maddelerle takılar yapmışlardır. Yani takı tarihinin geçmişini anlayabilmek ve öğrenebilmek geçmişi bilmeye bağlıdır. Bu araştırma ile geçmişteki Tunç Çağı takıları incelenmiştir.

Tüm dünyada sanal müzeler hızla çoğalmakta ve bilgi paylaşımı hız kazanmaktadır. Müzelerin birçoğu kendi web sayfalarında verdikleri bir hizmet olan sanal müzeler, özel kuruluş ve kişiler tarafından düzenlenmektedir.

1.4. Varsayımlar

1. Anadolu Medeniyetleri Müzesinde belgelenen Tunç Çağı Dönemi başlığı altında sergilenen eserlerin Tunç Çağına ait olduğu düşünülmektedir.
2. Anadolu Medeniyetleri Müzesinde belgelenen Tunç Çağı takılarının yapımında altın, gümüş ve elektrik madenlerinin yoğun olarak kullanıldığı düşünülmektedir.

1.5. Sınırlılıklar

- Bu araştırma da incelenen eserler; Ankara ili Anadolu Medeniyetleri müzesi, Tunç çağı seksiyonunda yer alan kadın takıları ile sınırlıdır.
- Tunç Çağı Dönemi hakkında bilimsel açıklamalar yazılı kaynaklardan ve literatürden elde edilen bilgiler ile sınırlıdır.
- Araştırma; Ankara ili Anadolu Medeniyetleri Müzesi'nde bulunan Eski Tunç Çağı Dönemi kadın takılarının teknik, malzeme, boyut, form, kompozisyon özellikleri sınırlıdır.
- Araştırma araştırmacının Yüksek Lisans tez süresi ile sınırlıdır.

1.6. İlgili Tanımlar

Agat: Doğada bol bulunan, yarı değerli silis mineralidir. Değişik renklerde mat ya da saydam şeritler halinde katmanlaşmış bir kalsedon türü olan agatın temel yapısı kuvarstır. Beyaz, gri, mavi, kahverengi, sarı ya da kırmızı renklerde olur (Bingöl, 1999).

Altın: Yoğun, parlak sarı renkte, ışıltılı, üstün işleme kabiliyeti olan değerli bir metaldir. Dövülmeye ve haddelenmeye (soğuk şekillendirme) elverişli metaller içinde ilk sırayı alır. Bu özellikleri nedeniyle kolayca çok ince levhalar (altın yaprak) ve tel haline getirilebilir (Aras, 1996).

Amulet: Amuletler kötülükleri uzaklaştırdığına, uğur getirdiğine, hastalıkları iyileştirdiğine ve özel güçlere sahip olduğuna inanılan bir tür nazarlık veya muskadır (Fidan 2005: 103).

Bakır: Hemen hemen tüm alaşımlarda renk veya belirli mekanik özellikler elde etmek için kullanılır. Değerli olmamasına karşın kuyumculukta son derece önemlidir. Altının aşınmaya karşı direncini artırmaktadır (Vitiello, 1995).

Başlık: Başa takılan ye da fese dikilen özellikle gümüşten ve gümüşle ilgili bütün tekniklerle yapılan süs eşyası. Ayrıca başlıklar biçim ve durumlarına göre fes, taç, tepelik gibi adlar alırlar (Kuşoğlu, 1994.).

Bıçkı: Kıl testeresi, testere (Ülger, 1997).

Bronz: Tunç (TDK Türkçe sözlük, 2005).

Cila: Motora bağlanmış bir mil üzerine geçirilen ortası boşaltılmış ve yuvarlak biçimde kesilmiş bezin üzerine cila pastası sürüldükten sonra işin beze veya keçeye bastırılması ile yapılan parlatma işçiliğidir. Bu işi yapan ustalara da cilacı denir (Kuşoğlu, 1994).

Çift: Küçük nesneleri ve taşları tutma için kullanılan pense (Vitiello, 1995).

Diadem : Başa takılan ve alın bölgesine yerleştirildiği düşünülen genellikle ince bant levhalardan yapılmış nesneler “*diadem*” olarak arkeoloji literatürüne girmiştir (Schuhmacher 2002: 493–498).

Elektrum: Eskiden bulunan doğal bir çeşit altın ve gümüş alaşımı (<http://www.turkcebilgi.com/electrum>)

Fibula : Antik çağlarda giysileri kopçalamaya yarayan çengelli iğne ya da metal kopça (<http://www.uludagsozluk.com/k/fibula/>)

Granül: Bir maddenin en küçük tanesi (TDK Türkçe sözlük, 2005).

Gümüş: İşlenebilir, parlak-beyaz bir metaldir. Işığı en iyi yansıtabilen bu metal binlik sistemde ifade edilmektedir (Vitiello, 1995).

Halhal: Kadınların ve çocukların taktıkları ayak bileziği. Çocuklar için olanların da, bilezik üzerine küçük, içi boş yuvarlakçıklar dizilidir. Bu yuvarlakçıklar çocuk hareket ettikçe birbirlerine değeler ve ses çıkarırlar. Anneler bu seslerle çocukların nerede oynadığını anlarlar (Kuşoğlu, 1994).

Kargaburun: Bir teli veya levhayı tutmak, çekmek veya eğmek için kullanılan uçları kullanım alanlarına göre farklılıklar gösteren alet (Vitiello, 1995).

Karneol (Sard taşı): Sil mineralil kalsedonun yan saydam ve yan değerli bir türüdür. Kırmızı kahverengi, sarı ve et kırmızısı renklerdedir. Sarı tonlarında olanına karnelyen, kırmızı olanlara sard denilmesine karşın, karnelyen sözcüğü genelde her ikisi için de kullanılmaktadır. Özellikle Yunan ve Roma dönemlerinde yüzük ve mühürlerde kullanılmıştır (Bingöl, 1999).

Kuvars: Billurlaşmış silisin doğada çok yaygın bir türü (TDK Türkçe sözlük, 2005).

Maden: Tabiattaki filizlerinden elde edildikten sonra eritilip dökülmeğe, istenilen biçimlerde kesilmeğe, dövülmeğe, her türlü biçimlendirmeğe ve üzerinde çeşitli nakışlar yapmaya elverişli maddeler (Kuşoğlu, 1994).

Masif: Kütlesi, görünürdeki bütün hacmi kaplayan, kaplama veya doldurma olmayan som (TDK Türkçe Sözlük, 2005).

Ocak: Altın, gümüş gibi madenlerin bir pota içine konulup eritildiği yer. Altın ve gümüş eritmek için yüksek ısı gerektirdiğinden ocakta taşkömürü kullanılır (Kuşoğlu, 1994).

Pirinç: Bakıra çinko katılarak elde edilen bir alaşım (TDK Türkçe sözlük, 2005).

Repousse: Esnek bir zemin üzerine yerleştirilen metal levha, değişik uçlu kalemler ve çekiçler ile dövülerek istenilen form verilir. Başka bir deyişle, metal levhanın yüzeyi kabartma desenlerle süslenir. Oldukça fazla el emeği ve uzun çalışma süresi gerektiren bir tekniktir. Bu neden ve işçilik ücretlerindeki artışlar sonucu, günümüzde ancak sanatsal çalışmalarda kullanılmaktadır (Savaşçın, Türe, 1988, 14,15)

Spiral: Sarmal biçiminde olan (TDK Türkçe sözlük, 2005).

Takı: İnsanların daha çok kadınların kıyafetlerini tanımlamak ve dış görünüşlerini etkileyici hale getirmek amacıyla alın, yüz, kulak, saç ve vücutlarında boyun ve göğüs, bel, karın, kol ve parmaklarında kullandıkları süslere takı denir (Kuşoğlu, 1994).

Tasarım: “bir yapı veya aygıtın bölümlerinin kağıt üzerine çizilmiş biçimi” anlamında kullanılan ve “tasar” kökünden türetilmiş olan “tasarı” sözcüğüne dayanmaktadır. Tasarı kavramı, bir kimsenin yapmayı düşündüğü, olması veya yapılması istenen bir şeyin zihinde aldığı biçim olarak ifade edilebilir (Eczacıbaşı Sanat Ansiklopedisi, 1997, s.1746).

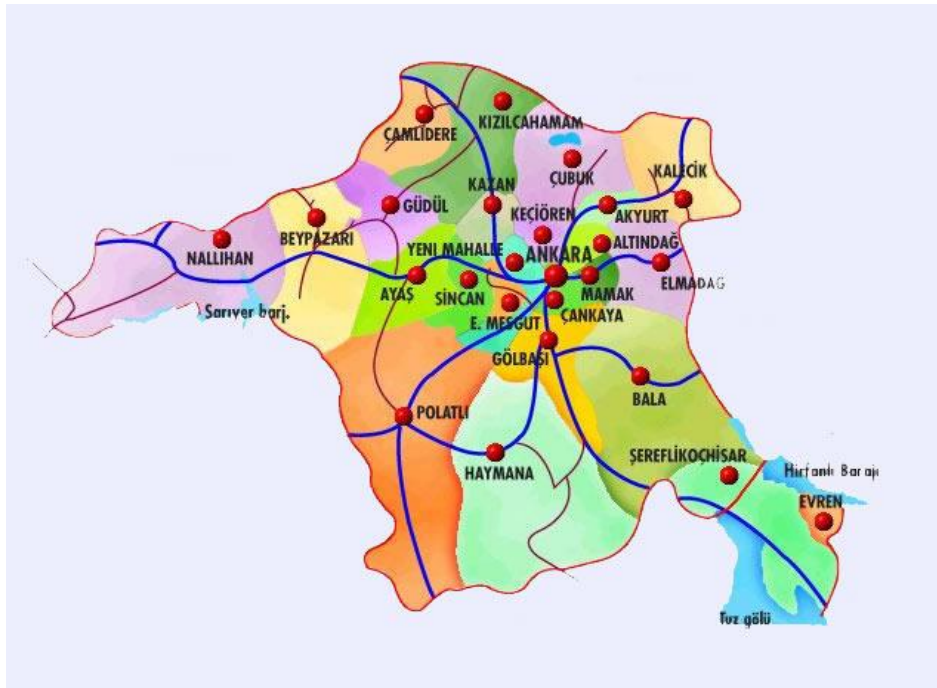
Telkari: Diğer iki adı ‘vav işi’, ‘çift işi’ olan telkari tel ile yapılan sanatlardan biridir (Kuşoğlu, 1994).

Tunç: Koyu kırmızı renkte olan bakır, çinko ve kalay alaşımı (TDK Türkçe sözlük, 2005).

2. KAVRAMSAL ÇERÇEVE ve İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

A. KAVRAMSAL ÇERÇEVE

2.1. Ankara'nın Coğrafi Konumu ve Tarihçesi

Şekil 4: Ankara il haritası

(<http://tatilyerlerin.com/wp-content/uploads/2008/10/ankara-haritasi.jpg>)

Ankara, coğrafi konumu itibarıyla şöyle tanımlanmıştır; doğusunda Kırşehir ve Kırıkkale, batısında Eskişehir, güneyinde Konya ve Aksaray, kuzeyinde ise Bolu ve Çankırı illeri bulunur. Ankara'ya; rakımın yüksek, dağlarla çevrili ve denizden uzak olması nedeniyle karasal iklim hakimdir. Kızılırmak ve Sakarya nehirleriyle çevrili olan ilin sınırları içinde Mogan, Eymir, Karagöl, Kurumcu ve Samsun gölleri bulunur. Dağlarla çevrili olması sebebiyle Ankara'da kışlar soğuk ve kar yağışlı, yazlar kurak ve sıcak geçer. Yağış ise 367mm. ile oldukça az olup en çok ilkbaharda görülür. Kar yağışları ise kasım ayında başlayıp mart ayına kadar devam eder. Bu iklim şartları Ankara'da 2 çeşit bitki topluluğunun oluşmasına sebep olmuştur. Bunlar step ve ormandır (Ana Britannica Ansiklopedisi, 2000:156).

Ankara'nın rakımının yüksek olması, dağlarla çevrili bir alanda kurulması ve denizden uzak olması, geçmişten günümüze kadar sürdürüle gelmiş el sanatlarının oluşumunu da etkilemiştir. Öncelikle dağlık topografik yapısı ve bitki örtüsünün bozkır olması, bölgede küçükbaş hayvancılığın özellikle keçi besiciliğinin gelişmesine neden olmuştur. Ankara keçisi, Cumhuriyet'ten önce Ankara'daki birçok meslek çeşidinin oluşumunu sağlayan temel etkidir. Çünkü yalnızca Ankara'ya özgü bir tiftik çeşidi olan "Ankara "Sofu"na bağlı olarak, pek çok meslek ve el sanatı oluşmuştur. Özellikle sofculuk, dokumacılık ve hayvanlara özgü kullanılan ürünler, bazı el sanatlarının oluşumunu doğrudan etkilemiştir. Bunun yanı sıra, etrafını çevreleyen nehirler ve günümüzde artık kurumuş olan ancak önceleri dabbaklık sanatının icrasında yararlanılan çaylar da Ankara'nın coğrafi yapısı açısından önemlidir. Ayrıca, yer yer yoğun orman topluluklarının bulunması, ağaç işçiliği ve buna bağlı mesleklerin ve el sanatlarının da oluşumunu etkilemiştir. Ana Britannica Ansiklopedisi'nde, Türkiye'nin farklı illeri arasındaki karayolu ile demiryolu ulaşım yollarının kavşak noktası ve İç Anadolu bölgesinin ticari merkezi konumunda olduğu belirtilen Ankara, uluslararası Esenboğa Havalimanı'na sahip olması dolayısıyla da hem yurtiçi hem de yurtdışı iletişimin sağlandığı önemli bir şehirdir (2000:157).

Tablo 1: Ankara Nüfusu

	Toplam	Erkek	Kadın
Şehir	4 140 890	2 060 975	2 079 915
Köy	325 866	164 058	161 808
Toplam	4 466 756	2 225 033	2 241 723

Ankara nüfusu Tablo - 2007 Yılı Şehir ve Köy Nüfuslarının Cinsiyete Göre Dağılımı*

*Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemine göre dir. (Türkiye İstatistik Kurumu <http://www.ankara.gov.tr>)

Cumhuriyet'ten önce Kale ve çevresinde nüfusu yoğunlaşan Ankara, Cumhuriyet'in ilk yıllarıyla birlikte Ulus ve çevresindeki alanlara doğru yayılma göstermiştir. 1930-1940 yılları arasında şehir, genişlemeye başlamış ve ilk olarak Yenışehir semti kurulmuştur. Ardından Cebeci ve Maltepe yönünde genişleyen şehrin, Çankaya'ya doğru uzanan kısmını ise bakanlıklar ve elçilikler oluşturmaktadır. 1940'lara doğru Etlik, Gazi Orman Çiftliği, Dikmen ve Çankaya'ya doğru genişleyen şehirde, yeni yerleşim alanları oluşmaya başlamıştır. 1940-1950 yılları arasında iktisadi hareketlerin merkezi, Ulus ve Kale çevresinden Yenışehir'e doğru kayarken, nüfus artışına ve göçlere

bağlı olarak ilk gecekondu da oluşmaya başlamıştır. Ayrıca Ankara bu dönemde, yerleşim açısından, Maltepe yönünde, Bahçelievler'in bugünkü ilk bölümlerine kadar ilerleme göstermiştir. 1950-1960 yılları arasında şehrin alanı daha da genişleyerek Bahçelievler, Yenimahalle, Aydınlıkevler, Gazi Mahallesi, Anıttepe gibi yeni semtler kurulmuştur. Ayrıca Balgat gibi eski köyler, kent sınırları içine girerken, gecekondu alanları daha da genişlemiştir. 1960-1980 yılları arasında Kavaklıdere, Çankaya, Ayrancı semtlerinde nüfus yoğunluğu başlamıştır. Nüfusu 1970'te bir milyon, 1975'te de iki milyona yaklaşan şehrin yerleşim yoğunluğu, bu yıllardan sonra merkezden uzak semtlere doğru kaymaya başlamıştır. 1980-2000 yılları arasında ise aşırı nüfus artışından dolayı, kent dışında Ümitköy, Elvankent, Eryaman, Batıkent, Oran Şehri gibi yeni semtler oluşmaya devam etmiştir (Grolier International Americana Ansiklopedisi, 1992:60-61).

Ankara Tarihi Tunç Çağı Hatti uygarlığına kadar uzanmaktadır. Bunu milattan önce ikinci milenyumda Hitit uygarlığı dönemi, milattan önce onuncu yüzyıldaki Frigya uygarlığı dönemi, ve sonra Lidyalılar, Persler, Makedonyalılar, Galatyalılar, Roma İmparatorluğu, Bizans İmparatorluğu, Selçuklular, ve Osmanlı İmparatorluğu dönemleri takip etmektedir (http://tr.wikipedia.org/wiki/Ankara_tarihi).

2.2. Arkeoloji Müzelerinin Tarihi Gelişimi

Türklerde müzeciliğin tarihini, çok eskilere Selçuklu çağına kadar indirmek mümkündür. Konya'nın ortasındaki höyüğün etrafını bir sur duvarı ile çevirirken Türk tarihinde ilk müze denemsini yapan Selçuklular, buldukları her döneme ait, her çeşit işlenmiş taş bu sur duvarlarının görünür yerlerine yapıştırarak sergilemek suretiyle, bir bakıma bir müzeci anlayışıyla davranmışlardır. Anadolu'daki bir çok Türk mimari eserlerinde, karşılaşılan daha önceki medeniyetlere ait işlenmiş parçalar da bu eserlerin yok olmalarını önleyen bir davranış, kısacası bir çeşit müzecilik gibi değerlendirilebilir (Eyice, 1989-1990: s-5-6).

Osmanlı'da müzecilik çalışmaları, imparatorluk sınırları içinde bulunan eski eserlerin yine imparatorluk sınırları içinde muhafaza edilmesi hedefiyle baslar (Ögel, Özkasım, 2005). Osmanlı sarayının mahzenlerinde yüzyıllardır saklanan pek çok eski

eser, bur ası Topkapı sarayı Müzesi olduktan sonra gün ışığına çıkarılarak teşhire konulmuştur (Eyice, 1989-1990: s,6).

Ancak Türk müzeciliğinin ilk başlangıcını, Sultan Abdülmecid zamanına,1846 yılına götürmek gerekir. Bu tarihte Aya İrini kilisesi, Tophane Müşiri Fethi Ahmet Paşa tarafından eski silahların ve eski eserlerin toplandığı bir müze haline getirilmiştir. 1875'e kadar Aya İrini'de işlevini sürdüren müze, bu tarihten itibaren Çinili Köşk'e taşınmıştır (Türkiye Müzeleri, 2002: s,8).

Türk müzeciliğindeki en büyük atılım ise 1881'de Osman Hamdi Bey'in ilk Türk müdür olarak İmparatorluk Müzesinin başına getirilmesidir. Değerli, ressam, müzeci ve arkeolog Osman Hamdi büyük çabalarla ilk Türk müzesi olarak muhteşem bir yapının inşasını gerçekleştirmiş ve Türk müzelerinin simgesi haline gelmiş olan şimdiki İstanbul Arkeoloji müzesini 1891 tarihinde ziyarete açmıştır (Türkiye Müzeleri, 2002 : s. 8).

Osman Hamdi Bey ile temeli atılan Türk Müzeciliği, Ulu Önderimiz Atatürk'ün kültüre ve eski eserlere verdiği önem sayesinde gelişmiş ve Cumhuriyet Dönemi'nde hemen hemen her kente bir müze yapılması imkanı ortaya çıkmıştır (Türkiye Müzeleri, 2002: s,9).

Bugün Türkiye'de Kültür bakanlığına bağlı müzeler: Bakanlığımıza bağlı müze müdürlükleri ile bu müze müdürlüklerine bağlı birimlerin sayısı:

Tablo 2 : M üze sayıları

Müze Müdürlüğü Sayısı (İdari Birim Olarak)	101 Adet
Toplam Müze Sayısı	188 Adet
Düzenlenmiş Örenyerleri Sayısı	130 Adet
Müze Müdürlüklerine Bağlı Toplam Türbe Sayısı	123 Adet

13.04.2010 tarihi itibari ile Genel Müdürlüğümüzün denetiminde 143 adet özel müze bulunmaktadır (<http://www.kultur.gov.tr/TR/Genel/BelgeGoster.>).

Ankara ilindeki müzelerin büyük çoğunluğu Ankara şehir merkezi sınırları içerisinde kalır. İlde çeşitli kurumlarca işletilen 53 müze bulunmaktadır ([http://tr.wikipedia.org/wiki/Ankara_\(il\)#M.C3.BCzeler](http://tr.wikipedia.org/wiki/Ankara_(il)#M.C3.BCzeler)).

2.3. Anadolu Medeniyetleri Müzesi

Cumhuriyet yönetiminin müzeciliği benimsemesi ile birlikte Mustafa Kemal Atatürk, 1930'lu yıllarda merkezi bir Hitit Eserleri müzesi kurulması fikrini ortaya atmıştır. Bunun sonucu olarak Ankara Müzesi'nin kurulması için ilk çalışmalara ve ülkemizin birçok yerine dağılmış Hitit sanat eserlerinin Ankara'da toplanmasına başlanmıştır. Müze olarak kullanılması düşünülen Kurşunlu Han ile bu hanın hemen yanında yer alan Mahmut Paşa Bedesteni, harap durumdayken Milli Eğitim Bakanlığı'nca kişilerden ve Vakıflardan satın alınarak restore edilmiş ve müze haline getirilmiştir (Temizer, 1975).

Şekil 5: Anadolu Medeniyetleri Müzesi avlusu
(yorebudur.com/tag/ankara/page/3)

Anadolu Medeniyetleri Müzesi, At Pazarı olarak isimlendirilen semtte, Ankara Kalesi'nin dış duvarının güneydoğusundaki yeni işlev verilerek düzenlenmiş iki Osmanlı yapısında yer alır. Bu yapılardan biri Mahmut Paşa Bedesteni, diğeri Kurşunlu Han'dır. Bedestenin, Fatih dönemi baş vezirlerinden Mahmut Paşa tarafından 1464-1471 tarihleri arasında yaptırıldığı tahmin edilmektedir. Kitabesi yoktur. Kaynaklarda sof kumaşlarının buradan dağıtıldığı yazılıdır. Yapının planı klasik tiptedir. Ortada 10

kubbe ile örtülü dikdörtgen planlı kapalı mekân, karşılıklı yerleştirilen üstü beşik tonozlarla örtülü 102 dükkândan meydana gelen bir arasta ile çevrilmektedir (Toker, 1987:21).

Kurşunlu Han, tahrir defterlerine, sicil kayıtlarına dayanan son araştırmalara göre Fatih dönemi baş vezirlerinden Mehmet Paşa'nın İstanbul'un Üsküdar Semti'ndeki imaretine vakıf olarak yaptırılmıştır. Kitabesi yoktur. 1946 yılındaki onarımında II. Murat'a ait sikkeler ele geçirilmiştir. Bu buluntular, hanın 15. asrın ilk yarısında var olduğunu kanıtlar niteliktedir. Han, Osmanlı Devri hanlarının tipik planının karakterinde olup ortada avlu ve revak sırası ile bunları çeviren iki katlı odalardan oluşur. Zemin katta 28, birinci kata 30 oda yer alır. Odalar ocaklıdır. Odanın batı ve güney yönlerinde yer alan bodrum katta "L" tipinde bir ahır kısmı mevcuttur. Hanın kuzey cephesinde 11, doğu cephesinde 9 ve giriş eyvanı içerisinde karşılıklı yerleştirilen 4 dükkân yer alır. Hanı yaptıran Mehmet Paşa, 1467 yılında bedesteni yaptıran Mahmut Paşa'nın azlinden sonra baş vezir olmuş ve 1470 yılına kadar görevde kalmıştır. Üsküdar'da cami, imaret ve medresesi olup kendisi orada mülküdür. Bugün müzeyi oluşturan bu iki yapı, 1881 yılındaki son yangından sonra terkedilmiştir (Toker 1987:22).

Kültür Müdürü Mübarek Galip Bey tarafından 1921 yılında kalenin Akkale olarak isimlendirilen kısmında kurulmuştur. Bu müzenin yanı sıra Augustus Mabedi ile Roma Hamamı'ndan da eser toplanmıştır. Atatürk'ün telkinleriyle merkezde bir "Eti Müzesi" kurma fikrinden hareket edilerek diğer bölgelerdeki Hitit eserleri de gönderilmeye başlanınca geniş mekânlara sahip bir müze binası gerekli görülmüştür. O zamanki Kültür (Hars) Müdürü Hamiz Zübeyr Koşay tarafından devrin Maarif Vekili Saffet Arıkan'a metruk hâlde bulunan Mahmut Paşa Bedesteni ve Han'ın onarılıp müze binası olarak kullanılması önerilmiş, bu fikir kabul edilerek 1938 yılından 1968'e kadar devam eden bir restorasyon çalışması başlatılmıştır. Bedestenin orta bölümünde yer alan kubbeli mekânın büyük bir kısmının onarımının 1940 yılında bitirilmesi ile eserler, Alman arkeolog H. G. Guterbock başkanlığındaki bir heyet tarafından yerleştirilmeye başlanmış, 1943 yılında binaların onarımı devam ederken orta bölüm ziyarete açılmıştır. Bu bölümün onarım projesi Y. Mimar Macit Kural, ihâle sonrası onarımı ise Y. Mimar Zühtü Bey tarafından yapılmıştır. 1948 yılında müze idaresi Akkale'yi depo olarak bırakıp Kurşunlu Han'ın onarımı tamamlanan dört odasından yürütülmüştür. Kubbeli

mekân çevresindeki arastanın restorasyon ve teşhir projeleri Anıtlar Yüksek Mimarı İhsan Kıyğı tarafından hazırlanmış ve uygulanmıştır. Beş dükkân orijinal hâlde bırakılıp dükkân aralarındaki bölmeler kaldırılmış ve böylece teşhir için geniş bir çevre koridoru elde edilmiştir. Müze yapısı, 1968 yılında son şeklini almıştır. Bugün idari bina olarak kullanılan Kurşunlu Han'da araştırmacı odaları, kütüphane, konferans salonu, laboratuvar ve iş atölyeleri yer almakta, Mahmut Paşa Bedesteni ise teşhir salonu olarak kullanılmaktadır (Toker, 1987: 24).

Bugün kendine özgü koleksiyonları ile dünyanın sayılı müzeleri arasında yer alan Anadolu Medeniyetleri Müzesi'nde, Anadolu arkeolojik eserleri Paleolitik Çağ'dan başlayarak günümüze kadar kronolojik bir sırayla sergilenmektedir (Toker, 1987:26).

2.4. Müze Belgelerine Göre Kuruluşundan Günümüze kadar Anadolu Medeniyetleri Müzesi

“Eski Ankara'yı gösteren gravürlere veya kitap sayfaları arasında kalmış soluk eski fotoğraflara bakıldığında, Kale tepesinin güneybatısında iki büyük yapı hemen fark edilir. Yerli Ankara taşı, koyu kırmızı andezitten yapılmış olmaları bakımından Kale ve diğer anıtsal eski yapılarla da uyuşum gösteren Osmanlı döneminin yalın fakat etkileyici bu yapı ikilisinde, Mahmut Paşa Bedesteni ve Kurşunlu Han'da Türkiye'nin ve hatta dünyanın en önemli rnüzelerinden biri yer almaktadır: Anadolu Medeniyetleri Müzesi (Bayburtluoğlu, 1991: 96).

Bu yapılar Büyük Atatürk'ün temelini attığı bir fikre hizmet için Erken Cumhuriyet döneminde, o dönemde kültür işlerini üstlenen Maarif vekaletince (Milli Eğitim Bakanlığı'nca) satın alınmış, çok harap bir durumdayken onarılarak müze haline getirilmiştir. Halen devlete ait diğer eski eserler müzeleri gibi T.C. Kültür Bakanlığı, Anıtlar ve Müzeler Genel Müdürlüğü'ne bağlıdır. Çeşitli aşamalardan sonra tarihi yapısı ile birlikte bir bütün olarak bütün Anadolu uygarlıklarını yansıtmaları bakımından, bugün ‘Anadolu Medeniyetleri Müzesi’ ismini almaya hak kazanmıştır. Kuruluşundaki resmi adı Aşar-ı Atika Müzesi iken Bedestene geçince Arkeoloji Müzesi olarak değiştirilmiş, 1968 yılına kadar bu ismi taşımıştır. Ayrıca ilk kez Hitit eserlerini toplu olarak tanıtması bakımından, belki de resmileşmeyen ismi ile Hitit Müzesi (Eti Müzesi) olarak da tanınmaktadır (Bayburtluoğlu, 1991:96).

2.4.1. Müzenin Tarihçesi, İlk Müze ve Kuruluş Çalışmaları

Cumhuriyet dönemi öncesinde, tiftik ve el dokuması ticareti ile tanınan mütevazi bir Türk kasabası olan Ankara'da herhangi bir müze bulunmuyordu. Büyük Millet Meclisi Hükümeti Devletinin ilk yıllarında kültür çalışmaları içinde Hars (Kültür) Dairesi ile üst düzey yöneticilerden gelen istekler sonucu Ankara'da merkezi bir Eski Eserler ve Tarih Müzesi kurulması fikri oluşmuş, bunu gerçekleştirmek amacı ile de Anadolu'nun dört bir yanına gönderilen yazıtlarla eser toplama işlemlerine başlanmıştır. Hemen yankılanan bu girişimin sonucu özellikle Adana, Cerablus (Karkamış), Sakçagözü gibi yerlerden gönderilen Hitit eserlerinin dikkat çekmesi ile Atatürk'ün de telkiniyle de bir Eti Müzesi kurulması fikri, bu dönemde ortaya atılmıştır. Gönderilen taş eserler bu sıralarda Augustus Mabedinde depolanmaktaydı. Eserlerin çoğalması ile Eti Müzesi kurulması öncesi, özellikle küçük buluntuların ve etnografik eserlerin korunması ve gönderilen eserlerle ilgilenilmesi için bir müzeye gereksinim duyulduğu ve kurulması için girişimlerde bulunulduğu anlaşılmaktadır. Bu müze için yer aranırken belediye deposu olan, bugün Akkale veya Alitaşı denen kale burcu uygun bulunarak boşaltılmış, ilk müze Hars Müdürü Mübarek Galip Bey zamanında 1921 yılında burada kurulmuştur. Asar-ı Atika Müzesi olarak isimlendirilen bu müze daha sonra Etnoğrafya ve Anadolu Medeniyetleri Müzesinin çekirdeğini oluşturacaktır (Bayburtluoğlu, 1991: 98).

2.4.2. Belge Araştırmaları

1982 yılında bir vesile ile müzenin tarihçesini hazırlarken, ilk müzenin kuruluşu, hatta bedesten ve hanın ilk restorasyon çalışmaları hakkındaki bildiklerimin çoğunun kulaktan dolma bilgilerden ileri gitmediğini görerek, tarihçeyi sağlıklı bilgi ve belgelere dayandırma amacı ile bir yıl boyunca müzenin evrak arşivinde çalışmalarda bulunmuştum. Dosyalardan elde edilen bilgiler çok ilginçti. Bir bölümü burada ilk kez yayınlayacağımız dosyalar içeriğini; Müzenin kuruluş tarihçesi; müze idarecileri; bedesten ve hanın onarımı ve müzeye dönüştürülmesi; müzeye ilk gelen eserler ve ilk kazılar; ilk Cumhuriyet dönemi Ankara merkez ve çevresi eski eser buluntuları; eski eser yönetmelikleri ve müzecilik işleri, personel maaşları ve müze alımlarına göre ilk Cumhuriyet Dönemi sosyo-ekonomik koşulları gibi genel başlıklar altında toplamak mümkün olmuşsa da biz burada ilk üç başlık üzerinde duracak, Ankara'nın en eski kurumlarından biri olan bugünkü Anadolu Medeniyetleri Müzesi'nin kuruluş tarihçesi

ve bedestenle hanın müzeye dönüştürülmesi hakkında belgelerden elde edilen bilgileri ve bir Müze idareciler listesini aktaracağız. 1921-1923 yıllarına ait günümüze ulaşan hiç bir yazışma yoktur. İlk iki dosya 1340 H (1924) ve 1341 H (1925) yıllarına aittir. Ve Harf Devriminden önceye ait olduklarından Arap harfleri ve siyakat yazı ile yazılmış, okunmaları oldukça güçtür içeriğinde kuruluş halinde olan bir müzenin eser envanterlerinin ne şekilde yapılacağını gösteren genelgeler, gerekli olan paranın müzeye havale edildiğini bildiren yazılar, satın alınan veya Anadolu'nun çeşitli yörelerinden gönderilerek merkezde toplanmaya başlanan eserlerin nakle- dildiğini veya alındığını bildiren yazışmalar, kitap ve eser listeleri, bulunmaktadır. Yine, bu dönemde Ankara'da yoğun imar faaliyetleri başladığından, pek çok yerde çıkmakta bulunan eserlerin takip edilerek müzeye taşınmasını isteyen, arkeologlar için çok önem taşıyan yazışmalar vardır (Bayburtluoğlu,1991: 98-99).

Müze kuruluşu hakkında bize ilk bilgi ise 1936 yılı dosyalarından gelmektedir. O zamanki Arkeoloji Müzesi direktörü Turhan Dağlıoğlu "belki bir gün gerekir ümidi ile" ibaresi ile 21.3.1936 tarihinde müzenin kuruluş tarihinden kendi dönemine kadar geçirmiş olduğu "safahatı" gösterir bir yazı ve ona ekli "işyar" durumunu gösteren bir liste yi "Antikite ve Müzeler Direktörlüğüne" göndermiştir. Bu yazı 1337 H (1921) den 1936 yılına kadar olan dönem için elimizdeki ilk toplu bilgidir. Müzenin tarihçesi için daha kapsamlı bir çalışma 1944 yılındaki müze müdürü Nuri Gökçe tarafından yaptırılmıştır", Kendisi çok kesin bilmediği kuruluş dönemi için belge toplama gereğini russet,~ miş olacağından, müzelerin kurucusu olarak haber aldığı Cemil Sena ve HalilNini Yurdakul Beylere birer yazı yollayarak müzenin ilk kuruluş yılları hakkında bilgiler istemiştir (Bayburtluoğlu, 1991: 99).

Müzenin kuruluşu ve dönemin eski eserlere karşı ilgi derecesi hakkında bilgi verdiğinden bu kişilerin verdiği cevaplar aynen ekte sunulmaktadır, Bu cevaplara göre edinilen bilgileri kısaca özetlemek gerekirse, ilk müze Hamdullah Suphi Tanrıöver Maarif vekilliği ve Mubarek Galip Beyin Hars müdürlüğü döneminde Halil Nuri Yurdakul'un gönüllü çabaları ile 1. Teşrin 1337'de; 1921 yılının Ekim ayında Belediye deposu iken boşalttırılarak Akkale Burcu içinde kurulmuştur. Cemil Sena Bey ise resmen tayin edilen ilk memur olup 4.1.1922 ile 23.9.1922 tarihleri arasında 9 aylık bir zaman için çalışmıştır (Bayburtluoğlu,1991: 99).

2.5. Eski Tunç Çağı

Kalay ve bakırın karışımından oluşan tunç, Kalkolitik dönemin sonunda görülür. Anadolu’da Tunç çağı M.Ö. 3000’lerde başlar. Bu tarihlerde Anadolu’da yazı kullanılmıyordu (Akurgal, 1998: s.11).

Tunç çağı (M.Ö.3000-1200), Anadolu ve Trakya ‘da üç dönem halinde görölmektedir. Tarıma dayalı köy yaşamı, dört tekerli arabanın kullanılmaya başlandığı Eski(Erken Tunç/Bronz) Çağ, (M.Ö.3000-2500) bronz alet kullanımının yaygınlaştığı, bölgeler arasında ticaret ve ekonominin geliştiğı, çömlekçi çarkı kullanılmasının yaygınlaştığı ve küçük kent devletlerinin kurulduğu Orta Tunç Çağı (M.Ö.2500-2000) (Aktüre, 1994: s, 98) etrafı surlarla çevrili yerleşmelerin görüldüğü, yazının kullanılmaya başlandığı, demiri işleme tekniğinin geliştiğı ve Hitit imparatorluğunun kurulduğu Geç Tunç çağı (yeni bronz) çağıdır (M.Ö 2000-1200) (Aktüre, 1994: s, 100).

Eski Tunç Çağındaki Anadolu uygarlığının eriştiğı üst düzeye tanıklık eden bir merkez Alacahöyük’tür. Burada keşfedilen zengin mezarlar, taş duvarlarla çevrili birer dikdörtgen oda biçimindedir. Ölü, dizlerini karnına çekmiş durumda (hoker) armağanlarıyla mezarın ortasında yerleştirilmiş, üzeri ağaç hatıllarla örtülmüştür. Onun da üzerine toprak serilerek düz dam şeklinde sıvanmış ve bir ölü evi oluşturulmuştur. Gömü töreninde kurban edilen boğa başları ve bacakları damın üzerine bırakılmıştır. Koyun ve keçi de kurbanlar arasındadır. Bu kurbanlar ölü yemeğı ile ilgili görölmektedir. Sahibinin bekçisi olarak düşünülen köpek mezarın başına bırakılmıştır. Mezarların kısa ömürlü olmadığı, iki üç kuşak Anadolu’nun bu bölgelerine hakim olmuş prensler tarafından kullanıldığı anlaşılmaktadır. Bu mezarlar değişik yapı katlarına aittir. Ölü hediyelerinin çoğunluğunu altın, gümüş, elektron ve tunç eşyalar oluşturur. Kehribar, akik, kaya kristali, demir ve pişmiş toprak olanlar da görülür. Mezarlara bırakılan hediyeler, diadem, gerdanlık, iğne, bilezik, toka, küpe gibi süs eşyaları ile kaplar yanında tunçtan ve altından silahlar, dinsel amaçla kullanılan güneş kursları, geyik ve boğa heykelleri, tanrıça heykelcikleri, sistrumlar eşsiz sanat eserleridir. Tokat yakınlarındaki Horoztepe’de bulunan eserler Alacahöyük’tekiler gibi bu devirdeki beylerin zenginliğini, kuzey bölgelerinin madencilikte eriştiğı seviyenin yüksekliğini kanıtlamaktadır. Eski yapar, Kayapınar, Mahmatlar buluntuları hem yapıldıkları malzeme, hem türleri, hem anlamları bakımından bu düşüneyi doğrulamaktadır. Madeni kapların, idollerin, silahlardan bazılarının topraktan, taştan ve

daha değersiz madenlerden yapılmış olan benzerleri hemen hemen her yerleşme yerinde bulunabilmektedir.

Eskiyapar kazıları, Eski Tunç Çağında bu tür zengin eserlerin Orta Anadolu’da yalnız mezarlara ölü hediyesi olarak bırakılmadığını, evlerde de gömü olarak bulunduğunu göstermiştir.

Orta ve Kuzey Anadolu’da tunçtan mızrak uçları ilk defa bu devirde görülmektedir. Baltaların bazı tipleri ile birlikte, bu silahların Mezopotamya ve Suriye silah tiplerine benzerlik göstermesi dikkati çekmektedir. Alacahöyük, Alişar, Mahmatlar, Horoztepe ve Dündartepe’ye kadar bunu izlemek mümkündür. Samsun yakınlarındaki İkiztepe kazılarından ele geçen silah tipleri de bu çağın maden sanatına ışık tutan örnekler vermektedir.

Alacahöyük ve Horoztepe mezarları Hatti krallarına, oradaki medeniyet ve sanat eserleri de Hatti’lere (o zaman ki yerli halka) aittir. (Anadolu'daki Hatti beylikleri bir protohistorik (Öntarih) uygarlığıdır. Başka bir deyişle onlar henüz yazı kullanmadıkları için tarihsel sürece ait değildirler. Ancak bu beyliklerin konuştuğu dil, inandıkları din, yaşattığı örf ve adetleri hakkında Hititler yolu ile birçok bilgiye sahip bulunmaktayız. Bu nedenle Hatti beylikleri öntarih (protohistorya) uygarlığının güzel bir örneğidir hattı uygarlığı aittir. (Akurgal, Tübitak yayınları 67 Hatti uygarlığı) Buralarda bulunmuş olan bronz veya bronz üstüne kaplama elekturum süslü boğa veya geyik heykelleri, güneş ve ışınlarının birarada görüldüğü güneş kursları, güneş kursunun ortasında görülen boğa ve geyik heykelcikleri ile güneşin alt kenarından iki tarafa yükselen boğa boynuzları ile süslü güneş kursları, kadını, bereketin sembolü olan anatanrıçayı temsil eden kadın heykelcikleri, çocuğunu emziren tunçtan Horoztepe heykelciği, elekturumdan yapılmış başı altın kaplamalı Hasanoğlan heykelciği ve sistrumların dini anlamları olduğu kesindir. Bazı tanrı tipleri ve tanrı sembolleri bu çağda belirmeye başlamış olduğu gibi, sistrumların üzerine tüneyen kartal, sonraları çok sevilen bir motif olacaktır. Bunlar Asur Ticaret Kolonileri ve Hitit Çağında görülen güneş, geyik ve boğa kültünün, ana tanrıçanın ilk örnekleridir.

Eski Tunç Çağındaki çanak - çömlek elde yapılmış, tek renkli ve pek azı da boya ile süslenmiştir. Boyalı kaplar daha çok kırmızı ve açık zemin üzerine koyu renklerle süslüdür. Gerek kazıma ve gerekse boya ile süslü kaplarda motifler daima geometriktir. Çanak - çömleğin ana tipleri gaga ağızlı testiler, emzikli çaydanlıklar, siyah perdahlı üzeri yiv ve kabartmalarla geometrik süslü, geniş karınlı çömlekler, tek kulplu kase ve

fincanlar, çift kulplu vazolar, insan yüzü testilerdir. Eski Tunç Çağında pişmiş topraktan kap şekillerinin basit olmasının nedeni, bu devirde madeni kapların çok artmış olmasındandır. Devrin son evresinde madeni örnekleri taklit ederek yapılan gaga ağızlı testilerin, sepet kulplu çaydanlıkların, keskin köşeli fincanların ve vazoların sayıları çok artmıştır. Bu kap şekillerinin birçoğu daha sonraki çağlarda görülen Hitit kap şekillerinin ilk örnekleridir.

Eski Tunç Çağında Batı Anadolu medeniyetleri, Anadolu'nun her yöresinde olduğu gibi yerel özelliklerine göre alt kültür bölgelerine ayrılmaktadır. Bölgenin coğrafi özellikleri de buna çok uygundur. Müzemizde, İç Batı Anadolu Kültürünü, Beycesultan eserleriyle Yortan çevresinden getirilen eserler temsil eder.

Orta Anadolu, Eski Tunç Çağı'nın son evresinde Batı Anadolu ile ticaret ilişkileri kurmuştur. Bu çağda Troia bölgesine özgü kap şekilleri, kıymetli madenlerden yapılmış süs eşyaları, İç Anadolu üzerinden Güneydoğu Anadolu'ya uzanan bölgedeki önemli merkezlere (Beycesultan, Polatlı, Karaoğlan, Bozhöyük, Alishar, Kültepe, Gözlükule, Gedikli) erişmiştir. Bunlar II. Troia kültürünün etki alanını göstermesi bakımından ilginçtir. Stilize insan yüzü bezekli kaplarla, Yortan tipindeki siyah renkli el yapısı kaplar, bu çağdaki Batı Anadolu'nun yaygın seramiğinin Ankara çevresine kadar eriştiğini gösterir. Eski Tunç Çağının son evresinde İç Anadolu'da elde yapılmış tek renkli seramiğin yanında çarkta yapılmış kaplar da görülmeye başlamıştır. Ayrıca, arkeoloji edebiyatında geçiş dönemi "Intermediate" ve "Alishar III" olarak anılan, boya bezekli, el yapısı seramik türü ortaya çıkmıştır. Bu kültürün temsilcileri, İç Anadolu'nun güney yöresinde yoğun olarak izlenmektedir.

(<http://www.anadolumedeniyetlerimuzesi.gov.tr>)).

Eski Tunç Çağında da, Neolitik Çağdan beri Anadolu'nun geleneksel mühür biçimi olan damga mühürler kullanılmıştır. Pişmiş topraktan yapılanların yanında taş malzeme de görülür. Maden kullanılmış olmasına karşın çok fazla değildir. Damga mühürlerin bu çağda boyları ve motifleri küçülmüştür. Mühür yüzleri dışbükey olup üzerlerine geometrik desenler çizilerek yapılmıştır. Yatay ip delikli, ilmek kulplar devam etmektedir. Bu dönemde mühürler, mezarlara ölü hediyesi olarak bırakılmaya başlanmış ve dönemin başından itibaren baskıları da ortaya çıkmıştır. Ahlatlıbel, Karaoğlan, Karayavşan mühürleri birbirinin aynıdır. Anadolu'nun güneyinde ele geçen mühürler de Mezopotamya etkilerine açık kalmıştır.

ederek yerleşmiş veya Anadolu'yu işgal etmişlerdir. Bunların başlıcaları: Hititler, Frigler, İyonlar, Urartular, Persler, Makedonyalılar, Romalılar ve Bizanslılardır.

Tablo 3: Anadolu Kronolojisi

DÖNEM	KAPSADIĞI TARİH	BULUNTU YERLERİ
Paleolitik	M.Ö. 900.000-10.000	Dursunlu, Karain, Belbaşı, Beldibi, Şarkılı, Yarımburgaz, Çevlik, Öküzini, Üçağızlı
Mezolitik	M.Ö. 10.000-8.000	Karain, Belbaşı, Beldibi
Neolitik	M.Ö. 8.000-5.500	Aşıklıhöyük, Caferhöyük, Çatalhöyük, Çayönü, Hacılar, Kumtepe, Kuruçay, Köşkhöyük, Lidarhöyük, Bozhöyük, Demircihöyük, Ilıpınar, Hayazhöyük, Yümüktepe
Kalkolitik	M.Ö. 5.500-3.000	Alışar, Alacahöyük, Kuruçay, Beycesultan, Karataş-Semahöyük, Kumtepe, Tepecik, Değirmentepe, Tilkitepe, Norşuntepe, Tarsus, Köşkhöyük, Hacılar
Erken Tunç Çağı	M.Ö. 3000-2000	Demircihöyük, Kusura, Karataş, Beycesultan, Tarsus, Alacahöyük, Arslantepe, İkiztepe, Norşuntepe, Troya ı-ıv, Ahlatlıbel, Alışar, Karaoğlan, Karahöyük
Orta Tunç Çağı	M.Ö.2.000-1.500	Troya vı, Kültepe, Alışar, Boğazköy, Alacahöyük
Hatti Uygarlığı	M.Ö. 2.500/2000-1700	Boğazköy, Alışar, Alacahöyük, Kültepe
Geç Tunç Çağı	M.Ö.1.500-1.200	Alacahöyük, Boğazköy
Hatti –Hitit Beylikleri	M.Ö. 1.660-1.190	Kültepe, Karahöyük
Hitit Uygarlığı	M.Ö. 1.660-1.190	Alışar, Alacahöyük, Karahöyük, Acem Höyük, Kaman Kale Höyük, Eskiyyapar, Boğazköy, Polatlöhöyük
Demir Çağı	M.Ö. 1.200-750	Yazılıkaya, Boğazköy, Kültepe, Alışar, Alacahöyük, Sakçegözü, Tilmen Höyük, Alalah, Yesemek
Geç Hitit Uygarlığı	M.Ö. 1.200-650	Arslantepe, Kargamış, Zincirli, Sakçegözü, Karatepe
Urartu Uygarlığı	M.Ö. 860-580	Toprakkale, Altıntepe, Çavuştepe, Dilkaya, Karagündüz, Anzaf, Ayanis, Tuşba
Frigya Uygarlığı	M.Ö. 750-300	Alışar, Boğazköy, Kültepe, Alacahöyük, Gordion, Maşat Höyük
Lidya Uygarlığı	M.Ö.700-546	Bayraklı, Daskyleion, Klazomenai, Efes, Sardes Miletos
Likya Uygarlığı	M.Ö. 700-400	Ksanthos, Arykanda, Patara, Limyra, Kızılbel, Karaburun, Trysa
Kayra Uygarlığı	M.Ö.700-334	Mylasas(Milas), Halikarnasos, Dirmil, Priene
Helenistik Dönem	M.Ö. 333-30	Pergamon, Priene, Miletos, Maiandros, Klaros, Teos, Smintheos
Roma Uygarlığı	M.Ö. 27-M.S. 395	Bergama, Efes, Magnesia, Milet, Priene, Nysa, Hierapolis, Aphrodisias, Erythrai, Antalya, Patara, Perge, İstanbul, Alışar, Arslantepe, Panaztepe, Lasos, İznik, Lidarhöyük, Sardes, Troya
Bizanas Uygarlığı	M.S. 395-1453	
İslam Dönemi	M.S. 1071 +	Alışar, Çavuştepe, Panaztepe

(Açıkkol, 2000: s.6,7)

2.7. Anadolu Medeniyetleri Müzesi Tunç Çağı Eserleri ve Ait Oldukları Dönemler

Tablo 4: Tunç Çağı Dönemleri Kronolojik Tablosu.

Tunç Çağı (3300–1200 BCE)	Erken Tunç çağı (3300–2200 BCE)	Erken Tunç Çağı I	3300–3000 BCE
		Erken Tunç Çağı II	3000–2700 BCE
		Erken Tunç Çağı III	2700–2200 BCE
	Orta Tunç Çağı (2200–1550 BCE)	Orta Tunç Çağı I	2200–2000 BCE
		Orta Tunç Çağı II A	2000–1750 BCE
		Orta Tunç Çağı II B	1750–1650 BCE
		Orta Tunç Çağı II C	1650–1550 BCE
	Geç Tunç Çağı (1550–1200 BCE)	Geç Tunç Çağı I	1550–1400 BCE
		Geç Tunç Çağı II A	1400–1300 BCE
		Geç Tunç Çağı II B	1300–1200 BCE

(http://en.wikipedia.org/wiki/Bronze_Age#Bronze_Age_boats)

Tablo 5: İncelenen eserlerin bulundukları bölgeler

YÖRE ADI	BULUNDUĞU İL	ÖRNEKLER
Alacahöyük	Çorum	16 adet
Merkez İlçe	Çorum	1 adet
Göller Yöresi	Antalya, Isparta, Burdur	1 adet
Eskiyapar	Çorum	3 adet
Elmalı, Semayük, Karataş	Güney Anadolu erken tunç çağı (Antalya)	1 adet

Not: Anadolu Medeniyetleri Müzesi envanter bilgileri doğrultusunda hazırlanmıştır.

2.8. Resuloğlu, Hatti Kültür Bölgesindeki Yeni Bir Eski Tunç Çağı Mezarlık Kazısı

Resuloğlu mezarlarına bırakılan ölü hediyeleri içinde çeşitli madenlerden ve taşlardan yapılmış kolyelerin sayısı bir hayli fazladır. Çoğunluğu kadın ve çocuklara ait küp, çömlek veya taş sandık mezarlarda çeşitli tipte kolye tanelerine rastlanmıştır. Kolyeler; altın, gümüş, bakır, bronz ve altın-gümüş karışımı elektрум'dan yapılmışlardır. Resuloğlu ve çevresine özgü çift topuz biçimli akik kolye tanelerinin yanında, bu yıl yeni form özelliğine sahip (idol, T biçimli, ay biçimli vs.) akik kolye taneleri ele geçmiştir. Diğer kolye örnekleri, değişik renklerdeki taşların yanında frit, fayans, deniz kabuğu gibi maddelerden yapılmış boncuklardan oluşmaktadır. İki kazı mevsiminde Çorum Müzesine kazandırılan Resuloğlu kolyeleri ve diğer takı örnekleri, Orta Anadolu'da, M.Ö.III. Bin süs eşyası sanatına ait önemli bir koleksiyon oluşturmaktadır (www.corumkulturturizm.gov.tr/dosyagoster).

Şekil 7: Kolye taneleri

Şekil 8: Takı örnekleri

(www.corumkulturturizm.gov.tr/dosyagoster.)

2.9. Avrupa’da Arkeoloji Müzelerinde Bulunan Tunç Çağı Takı Örnekleri

2.9.1. Viktorya& Albert Müzesi, İngiltire

Şekil 9: Yaka şeklinde gerdanlık. Geç Tunç Çağı , Müze envanter no: M.35-1948. Altın levha, repousse tekniği, boyut. 29,2 cm. Viktorya & Albert Müzesi-İngiltire (www.vam.ac.uk/images/image/47127-large.jpg)

2.9.2. Ulusal Tarih ve Kültür Müzesi, Bulgaristan

Şekil 10: Tunç çağı altın kolye (sofiaecho.com/shimg/zx500y290_664296.jpg.)

2008 yılında Bulgaristan Ulusal Tarih Müzesi ve Kültür Bakanlığının arkeolojik araştırma fonu 22000 levhayı araştırmak istemiştir. Altın kolye :1,5 m 320 boncuk tunç çağı Bulgaristan bilimler akademisi, Harmani belediyesi,Sofya Üniversitesi, (borilav borislavov) Nadezhda Ivanova önderliğinde 31 m çapında 2.9 m yüksekliğinde tepe şeklinde bir mezar bulunmuştur. Elde edilen bilgiler 21 ekimde müzede düzenlenen bir toplantıda sunuldu. Boncuk süsleme 2,5 mm küresel boncuk ve 7mm kolye ile güneş dekorasyonu arpa formuna benzeyen öğeler Girit adasında bulundu.

Şekil 11: Bulgaristan Ulusal Tarih Müzesi takı 1
(www.daylife.com/photo/0fZa4kUfKJeTY)

Şekil 12: Bulgaristan Ulusal Tarih Müzesi takı 2
(www.daylife.com/photo/03Nw2AOeDF8PU)

2.9.3. Metropolitan Müzesi

Şekil 13: Diadem ,Metropolitan Müzesi- Newyork, USA.
(<http://www.metmuseum.org/toah/works-of-art/2000.281.1>)

Diadem 1200-800 Tunç Çağı doğu-orta Avrupa Carpathian havzası bakır alaşımı H. 5 3/8 in. (13.7 cm), Diam. 10 1/4 in. (26 cm) satın alınma Purchase, Caroline Howard Hyman Gift, in memory of Margaret English Fraser, 2000 (2000.281.1) Dövülmüş bronz plaka . Üst düzey bir kadın tarafından giyinmiş ve korunmuş.

2.9.4. British Müzesi.Londra, İngiltere

Şekil 14: Altın kolye.”Lunala” British Museum- Londra, İngiltere
(www.unc.edu/celtic/images/217006.jpg)

2.9.5. National Müzesi, Scotland

Şekil 15: Altın kolye” Lunala”

([national museum of scotland heritage-key.com/category/tags/jewellery](http://nationalmuseumofscotlandheritage-key.com/category/tags/jewellery))
Tunç çağı M. Ö. 700-M. Ö. 2300 dönemi Simon Donaldson Edinburgh Scotland

2.9.6.Norfolk Müzesi

Şekil 16: Altın karma halkaları

(www.museums.norfolk.gov.uk/default.asp?docume...)
Orta tunç çağı altın karma halkaları kullanılmıştır, Norfolk

2.9.7. İrlanda Co Roscommon Ulusal Müzesi

Şekil 17: Küpe
(www.scoilnet.ie/.../content/unit1/bronze.html)

Tunç Çağı küpe c. Castlerea 1200 BC, İrlanda Co Roscommon Ulusal Müzesi

2.9.8. İrlanda National Müzesi

Şekil 18: Elbise...fibula Geç Tunç Çağ M.Ö. (1200-600) 8.yüzyıl İrlanda National Müzesi

(<http://www.sheel-eire.com/Arts&Crafts/Celtic/BronzeAge/bronze1.htm>)

2.9.9. Metropolitan Müzesi-Newyork.USA

Şekil 19: Fibula, Geç Tunç Çağı, M.Ö. 1200-1800 Orta Avrupa Bakır alaşım
(<http://www.metmuseum.org/toah/works-of-art/2007.498.1a,b>)

2.9.10 Ulusal Müze, Kopenhag, Danimarka

Şekil 20: Altın bilezik, Orta-Geç Tunç Çağı (1500-800 M.Ö.) Ulusal Müze, Kopenhag, Danimarka
(<http://www.lessing-photo.com/dispimg.asp?i=06030158+&cr=270&cl=1>)

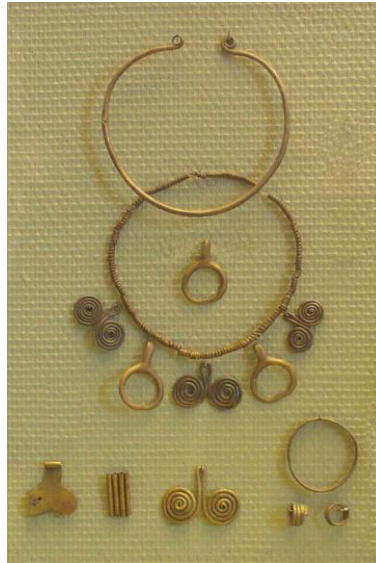
2.9.11. Diğer Örnekler

Şekil 21: Bilezik

(<http://www.mnarqueologia-ipmuseus.pt/?a=3&x=2&cat=5>)

Bilezik kaynak: Bilinmiyor, Kronolojisi: Geç Tunç Çağı, Tipoloji: Altın bilezik , Boyut: çapı 7.2 cm ($\frac{7}{8}$ inç) (2 $\frac{3}{4}$ inç), Genişlik 2.4 cm, Ağırlık 110,2 g, Kategori: Mücevherat, Envanter numarası: Au 285

Şekil 22: Kolye ve küpe

(<http://www.btm.hu/varmuzeum/allando/oskor/imgkozbr/aekszer.html>)

Erken Tunç Çağı sonu ve Orta Tunç Çağı bronz takılar, Budapeşte bölgesi (2 bin, M.Ö. 3. ve dönüş) Bu takılar (bükülmüş biter, spiral kolye (torcs), yarım ay şeklindeki küpe, spiral küpe ile döküm neckrings) Doğu Alps bronz craftswor ürünleridir. Tuna bölgesi boyunca bu mücevher yayılması da Erken Tunç Çağı sonunda Tuna boyunca ticaret yolu oluşumunu gösterir. Çoğunlukla mezarda bulunan bu mücevherlere dayanarak, Orta Tunç Çağı'nda moda yeniden oluşturabilir.

Şekil 23: Diadem

(<http://www.mnarqueologia-ipmuseus.pt/?a=3&x=2&cat=5>)

Diadem kaynak: Quinta da Água Branca. Vila Nova de Cerveira Kronolojisi: Erken Tunç Çağı Tipoloji: Altın diadem, Boyut: eni 4.8 cm (1 7/8 inç), Uzunluğu 60,2 cm (23 5/8 inç), Ağırlığı 113.2g Kategori: Mücevherat, Envanter numarası: Au 85

Şekil 24: Fibula, Geç Tunç Çağı, M.Ö. 1200-1800 Orta Avrupa Bakır alaşım

(<http://edgarlowen.com/bronze-age-iron-age-art.shtml>)

Şekil 25: Tunç çağı, İrlanda küpe
(<http://www.bilddawsonmetalsmith.com/classic2.html>)

Şekil 26: Broş, Geç Tunç Çağı (1250-850 M.Ö.) Viyana, Avusturya Naturhistorisches
(<http://www.lessing-photo.com/dispimg.asp?i=06030123+&cr=74&cl=1>)

Şekil 27: Kolye, Altın lunula .Natioanal Museum İrlanda (erken bronz çağ.m.ö. 2500-1200)

(<http://www.shee-eire.com/Arts&Crafts/Celtic/Jewellery/Gold-Jewellery/Lunulas/page%201.htm>)

Şekil 28: Dekorative broş veya düğme maksatlı kullanılan eser

Erken bronz çağ, c.2500 - 1200 B.C.

(<http://www.shee-eire.com/Arts&Crafts/Celtic/Jewellery/Gold-Jewellery/Sundiscs/page%201.htm>)

Şekil 29: Lunala France 2000-1600BC
(http://www.langantiques.com/university/images/f/f6/Bronze_Age2000-1600BCx.jpg)

Şekil 30: Altın lunula ve iki altın Sun Diskler Roscommon ve Dublin Tunç Çağı
(http://www.blather.net/blather/2009/04/gardai_recover_stroked_bronze_age_jewell.html#more)

Şekil 31: Kolye, Zincir, altın ve carnelian, (Geç Tunç Çağı) Rockefeller Müzesi (IDAM), Kudüs, İsrail
(<http://www.lessing-photo.com/dispimg.asp?i=08050711+&cr=349&cl=1>)

Şekil 32: Büyük küpeler, el-Ajjul Altın, Geç Tunç Çağı İsrail Müzesi (IDAM), Kudüs, İsrail
(<http://www.lessing-photo.com/dispimg.asp?i=08050717+&cr=352&cl=1>)

2.10. Takılar Hakkında Genel Bilgiler

2.10.1. Anadolu'da Takının Tarihsel Gelişme Süreci

Takı sözcüğü takma, takınmak kelimesinden gelmektedir. Kullanılan bu objeleri mücevher veya bir ziynet eşyası diye de ifade edebilmekteyiz. Takı insanların, daha çok kadınların doğasında bulunan güzel görünmek, süslenmek amacıyla taktıkları objelerdir. Takılarda; taş, maden, doğa ürünleri ve buna benzer çok çeşitli malzemeler kullanılmaktadır (Özbağı, 2002).

Takıyı Zeki KUŞOĞLU ise şöyle tanımlamaktadır:

İnsanların daha çok kadınların kıyafetlerini tanımlamak ve dış görünüşlerini etkileyici hale getirmek amacıyla alın, yüz, kulak, saç ve vücutlarında boyun ve göğüs, bel, karın, kol ve parmaklarında kullandıkları süslere takı denir (Kuşoğlu, 1994).

Takılar süslenmenin dışında geleneklere ve inançlara bağlı kalınarak da hazırlanmaktadır. Gerek süslenmek, gerek inançları yansıtmak gerekse mesajları iletmek için üretilen takılar geçmişte yaşamış insanların birikimi ile günümüze kadar ulaşmıştır (Özbağı, 1993: 13).

Takı insanlığın kültür tarihinin yaklaşık 30 bin yıl öncesine kadar uzanmaktadır. Yapılan arkeolojik ve antropolojik çalışmaların verilerine göre takının beğenilme düşüncesinin bir sonucu olarak kullanıldığı anlaşılmıştır (Bingöl, 1999). O dönem insanı takı yapımında doğada bulunan taş, kemik, deniz kabukları ve fildişi gibi malzemelerden yararlanmıştır. Daha sonraları tarım ve hayvancılığın gelişmesi, insanlığın yerleşik hayata geçmesi ve yerleşik kültürlerin oluşmasından sonra, günümüzden 7 bin yıl önce ilk maden takılar ortaya çıkmıştır. Takı yapımında tunç, gümüş, elektrik ve özellikle sarılığı, parlaklığı nedeniyle beğenilen altın madenleri kullanılmıştır (Türe, 2006).

Köylü kadın, tarlada çalışırken yılan sokmasına karşı kendisini koruyacağına inandığı kabartma tekniği ile yapılmış ve stilize yılan biçimli gümüş gerdanlıklar takarlar (Payzın, 1985, 45). İnsanlık tarihinde dinsel nedenler ile beğenilme ve beğendirme kaygıları ile ortaya çıkan takı kültürü medeniyetin gelişimine paralellik göstermiştir. Günümüzde olduğu gibi takılar, daha çok kadınlar tarafından kullanılmıştır. Takı kullanımını erkekler başlangıçta çok az tercih ederlerken zamanla erkeklerin takı takmalarında da artış olduğu bilinmektedir. O çağ

insanı, takıları hem dini hem de dünyevi amaçlarla kullanmışlardır. Büyü, uğur, tılsım gibi daha çok dini nedenler ve ye kabile simgeleri etkisi ile başlayan takı takınma, zamana ve kültürlere göre bu anlamların yanı sıra başka anlamlar da yüklenerek amaç zenginleştirilmiştir. Ölen insanlar en çok sevdiği eşyaları, takıları ile birlikte gömülmüştür. Yine takılar felaketlerden korunabilmek, amacıyla adak, ye da teşekkür olarak tanrılara sunulmuştur. Kişilerin, kavim, güç, zenginlik göstergesi olarak da kullanılan takıların, bütün bu düşüncelerin dışında estetik olmak, güzel görünmek için de takıldığı bilinmektedir (Bingöl, 1999).

Şekil 33: Taş ve geyik dişinden kolye Çatalhöyük (MEGEP, 2006)

Neolitik çağın M.Ö.7 bine kadar uzandığı tahmin edilmektedir. Neolitik çağda kurulan köylerin daha da geliştiği avcılığın terk edilip çiftçiliğin daha çok önem kazandığı bir dönemdir (Yolcu, 2004).

Neolitik çağda bakırı kullanmasını öğrenen insanoğlu yerleşik hayata geçip, nüfusunun hızla artmasıyla bakır, ihtiyaçlarını karşılamada yetersiz kalmıştır. Madenin kullanılmasının öğrenilmesini ile insanlık kalkolitik çağa girer. Bu çağda taş ve maden birlikte kullanmıştır. İnsanların maden kullanmayı öğrenmeleri ile takılar gerek malzeme, gerek form yönünden farklılık kazanmıştır. Bu dönemde altın ve boncuklar uyumlu bir şekilde kullanılmıştır (Demirtaş, 1996).

Şekil 34: Erken tunç dönemi kolye (MEGEP, 2006)

Bu dönemde hızla artan nüfus köylerden kentleşmeye geçişe neden olmuştur. Kentleşme aşaması da ihtiyaçların arttığı ve çeşitlendiği bir dönemdir. Bu aşamada kuvars gibi yarı değerli ve işlenmesi zor olan taşlar işlenip yuvarlak boncuklar yapılmaya başlanmıştır. Değerli maden altın ve taş boncuk süslemeli kolyelerin çağın kültür düzeyini ve estetiğini en üst düzeyde yansıttığı bilinmektedir (Gerdan, 2007).

Paleolitik Çağ'da, mağarada yaşayan insan, doğada bulunan kemik, hayvan dişleri, deniz ve kara hayvanlarının kabukları, çeşitli taşları toplayıp kolyeye dönüştürerek ilk takıyı ortaya koymuşlardır (Demirtaş, 1996: 3).

Anadolu, ilk tunç çağından itibaren altın ve gümüş takıların ve çeşitli süs eşyalarının ana yurdu olarak kabul edilir. Anadolu'da Yunan, Roma ve Bizans dönemlerinde de kuyumculuk oldukça saygın bir sanattı (Sakaoğlu, Akbayır, 2000, 112).

İlk Tunç Çağında, takılar gerek malzeme, gerek form yönünden zenginlik kazanmıştır. Özellikle kolyelerde, altın ve küçük boncuklar son derece büyük bir uyum içinde sıralanmışlardır (Demirtaş, 1996: 4).

İ.Ö.4.binin başlarında Anadolu tunç çağına girmiştir. Anadolu insanı bakıra kalay katarak tuncu elde etmeyi başarmış, tuncun yanı sıra bakır, altın, gümüş gibi madenleri dövme ve dökme tekniğinde işleyerek dinsel amaçlı veya günlük ihtiyaçlara cevap veren objeler üretmişlerdir. Kazılar sonucu mezarlarda ele geçen altın, gümüş ve tunç süs eşyaları metal işçiliğinin en yüksek seviyeye ulaştığını göstermektedir. Batı Anadolu'da bu dönemin en parlak temsilcisi Troia'dır. Anadolu uygarlığının tunç çağında eriştiği üst düzeye tanıklık eden merkez Alacahöyük'tür. Burada yapılan kazılarda prens mezarlarında ele geçen altın, gümüş, agat, kuvars kristali gibi malzemelerden yapılan süs eşyalarından, kolye, broş, iğne, bilezik, diadem, kemer ve elbise süsü olarak kullanılan çift altın idollerin her biri eşsiz birer sanat eseri niteliğindedir. Alacahöyük buluntuları kadar olmasa bile Horoztepe-Mahmutlar, İkiztepe buluntuları, Anadolu'daki maden işçiliğinin ne denli geliştiğini göstermektedir (Gerdan, 2007).

Tunç Çağının orta ve geç evrelerinde (İ.Ö.2000-1200) Anadolu'nun doğal zenginlikleri Asurlu tacirlerin ilgisini çekmiş ve bu tacirler Anadolu ile yapacakları ticareti daha organize bir duruma getirmek için Anadolu'da ticaret kolonileri oluşturmuşlar ve merkezde Kaniş-Karum'u olmuştur. Anadolu'daki altın, gümüş ve bakır madenleri Asur tacirlerinin ilgi odağı haline gelmiştir (Gerdan, 2007).

İ.Ö.1. binde güneydoğudaki geç Hitit beyliklerine ait küpe, bilezik kemer, fibula ve halkaları, kral ve kraliçe tasvirlerinin yer aldığı kabartmalı orthostatlarda izleyebiliyoruz (Gerdan, 2007).

İ.Ö. 900-600 arasındaki Anadolu'da geometrik döneme ait süs eşyaları çok azdır. Batı Anadolu şehirleri, buralarda kurulan ticaret kolonileri aracılığıyla doğunun sanat ürünlerini tanımış ve İ.Ö.8. yüzyıl sonu ile 7.yüzyıl başlarında Orientalizan sanat sentezini gerçekleştirmişlerdir. Bu dönemde Doğulu motifleri kıymetli metal ve fildişi eserlerde yerel özelliklerle birlikte kullanmışlardır. Ephesos kazılarında bulunan altın elbise süsleri, hilal şeklindeki küpeler ve spiraller ile Bayraklı kazısından çıkan süs eşyaları az da olsa dönem hakkında bir bilgi vermektedir Lydia krallığı ise İ.Ö.7. yüzyılda ilk madeni sikkeyi darp ederek tarihteki yerini almıştır (Gerdan, 2007).

Arkaik ve klasik dönemlerde takılar yalın olmalarına karşın etkileyici görünümündedirler. Telkari ve mineleme teknikleri yaygındır. Granülasyon tekniği ikinci

planda kalmaktadır. Çelenklerde bitkisel bitkisel motifler, kolye ve pandantiflerde nar, meşe palamudu ve hayvan başları işlenmektedir. Klasik dönemde ise bilinen biçimlerde fazla değişim yoktur. Dikkat çeken özellik son derece yalın olmalarına karşın etkileyici görünümde olmalarıdır. Küçük ses eşyaları döküm tekniğinde, biraz daha büyük olanlar ise altın plakalardan kesilerek şekillendirilmiştir. Ay tanrısının sembolü hilal şekli Ön Asya kültürlerinin hepsinde görülür ve batıya buradan geçmiştir (Gerdan, 2007).

İ.Ö. 330-50 arasındaki Hellenistik dönem takı sanatının en önemli dönemlerindendir. İnsan ve hayvan figürlerin bol olarak kullanılmaya başlanmıştır. Hellenistik döneme kadar sadece metalin (özellikle altın) kendisi kullanılarak yapılan süs eşyaları, bu devirden itibaren kıymetli taşlarla da bezenmiştir (Gerdan, 2007).

Roma hakimiyeti altına giren Anadolu'da sanat, başlangıçta Helenistik geleneklere bağlı kalmış, Helenistik biçim ve özellikler devam etmiş, romanın en etkin olduğu dönemde bile sanatta bölgesel özellikler ağır basmıştır. Takılara inci, jasper ve camın ilave edilmesi bu dönemdedir. Bu dönemden zamanımıza bol miktarda küpe, kolye, yüzük, bilezik gibi takı grupları gelebilmiştir. Bunun nedeni ölü ile beraber mezarlara bırakılmalarıdır (Gerdan, 2007).

2.10.2. Tunç Çağı Dönemi Takıları

2.10.2.1. Baş Takıları

2.10.2.1.1. Diademler ve Taçlar

İlk örneklerini ince altın, gümüş veya çok az da olsa tunç levhadan oval veya kısa kenarları yuvarlak, ortası rozet motifli olarak görmekteyiz. Repousse nokta veya zikzak bezemeli olanları da vardır. İ.Ö.3. binde Alacahöyük ve Troia'da da bulunmuşlardır. İ.Ö. 2.binin ortalarında Kıbrıs'ta yaygındır (Enkomi mezar buluntuları). Tanrılar ve insanlar için adak, sunu veya otorite göstergesi veya süs takısı anlamında kullanılmışlardır. Özel hayatta, doğumda, sevgi belirtisi olarak, şölenlerde, hastalıkta, ölümden ve cenazede kullanılırdı (Bingöl, 1999: s.33).

Taç daha çok geç dönemlerde rütbe ve takı olarak kullanıldı. Taçların ilk örnekleri zeytin, meşe ve mersin ağacı dal ve yapraklarından daha sonra da metalden yapılmıştır (Bingöl, 1999: s.33).

2.10.2.1.2. Küpeler:

Kulağı süsleme güdüsünün evrensel simgesi olan küpelerin ilk örnekleri kulağa takılan sade halka süslerdi ve kadına özgü bir takı sayılırdı. Anadolu'da Troia, Alacahöyük ve Eskiypar küpe buluntuları form ve teknik üstünlüğünü o dönem için kanıtlayan belge niteliğindedirler (Bingöl, 1999).

2.10.2.2. Sa  Takıları

Altın sa  halkaları Anadolu'da Tunç  ağı'ndan beri g r lmektedir. Alacahöyük mezarlarında iskeletin başının yakınında bulunmuş olan halkaların, saçları toplamak ya da saçlara s s olarak takıldıkları varsayılmaktadır. İ  kalıp üzerine ince altın safıhanın kaplanmasıyla yapılan türlerin, bükülmüş olarak önceden hazırlanarak sa a takıldıklarını, masif türlerinin ise ancak saçlara sarılmaları sırasında bu şekli aldıklarını söyleyebiliriz (Bingöl, 1999: s.33).

2.10.2.3. Boyun Takıları

2.10.2.3.1. Kolyeler

Kolye kelimesi her ne kadar boyun takılarının tümüne verilen bir isim olarak algılanmaktaysa da, gerçekte bu takı grubunun sadece bir cinsini belirlemektedir. Genellikle tek öğeli boyun takılarına, kolye; boynu saran takılara, boyunluk (yekpare veya çok parçalı olabilir); çok öğeli olanına da gerdanlık denilmektedir. Çeşitli halka ve fonlarından oluşan  gesiz zincirlerde kolye grubuna girerler. Kemik, deniz ve akarsu hayvanlarının kabuklarından yapılanlar ilk örneklerdir. Daha sonra altın, gümüş, tunç, yarı kıymetli ve kıymetli taşlar ve camında ilavesiyle çok çeşitli kolye tipleri oluşturulmuştur. Önceleri yalın olarak kullanılan metale değerli taşların ilave edilmesiyle zengin görüntüler meydana getirilmiştir. Fayans, cam, yarı kıymetli ve kıymetli taşlardan altın, gümüş, tunç boncuklar çok çeşitli biçimlerde (  gen, silindirik arpa, konik k re, vb.)  ok yaygın ve bol olarak kullanılmıştır. Her  ağda çeşitli malzemelerden ve çeşitli tiplerde yapılan boncuklar özellikle Helenistik ve Roma dönemlerinde altın tellerle bağlanarak takılarda kullanılmışlardır (Bingöl, 1999: s. 33-35).

Sağlam bir ipe ya da zincire geçirilmiş maden, porselen, cam gibi nesnelerden yapılmış boyna takılan ziynet eşyası. En eski takı çeşitlerinden olup günümüzde de halen eski güncelliğini korumaktadır. Özellikle altın üzerine, pırlanta, yeşim, zümrüt gibi değerli taşlarla yapılan türkvari ve frenkvari mihlamlı onları son derece pahalı eserlerdir (Kuşoğlu, 1994).

2.10.2.3.2. Boyunluklar

Masif veya içi boş olarak kıymetli metallere yapılan ve boyunu çember gibi saran takılardır. Tasma şeklindeki boyunlukların ilk örnekleri Ur mezarlarında bulunmuştur (Bingöl, 1999:s.35).

2.10.2.4. El Kol Takıları

2.10.2.4.1. Bilezikler

İlk örnekleri yine taştan yapılmış olup masif altın bileziklerin yanı sıra tunç üzeri altın kaplama veya yalnız gümüş ve tunç, daha sonra da camdan yapılmış bileziklerde bulunmuştur. Erkeklerinde taktıkları heykel ve kabartmalardan anlaşılmaktadır. İ.Ö. 2. binde tunç ve gümüş bilezikler Anadolu'da bol ve sade olarak işlenmiştir.(Bingöl, 1999: s.35)

2.10.2.5. Giysi Takıları

Bütün dönemler boyunca iğne yapmak için kullanılan malzeme önceleri kemik sonraları tunçtur. Kemik iğne Anadolu'da çok sayıda bulunmaktadır. Tunç, bakır, gümüş ve altın gibi metallere yapılmış iğnelerde rastlanmaktadır.

İğneler kalıba dökme, çekiçleme ve dövme, telden kıvrırma tekniklerinde yapılmışlardır. Troya kazılarında bir iğne döküm kalıbı bulunmuştur. Gövdenin içinin boş; baş kısımlarının kalıp döküm olarak yapıldığı iğneler vardır. Ayrıca tunç üzerine altın kaplama iğnelerde Kültepe I B katında bulunmuştur. Bu tekniklerde yapılan iğnelerin başları konik, pramidal, çift spiral, çengel, halka, topuz, kuş başlı, bitkisel vb.

şekillerde olabilir. Bazı iğnelerin başları gövdeye geçmeli olarak yapılmıştır. Bazen baş kısmı kıymetli taş veya boncuklarla süslü olabilir. Bazı iğnelerin baş kısmına yakın bölümlerinde bir delik vardır. İğneler düşmemeleri için bu delikten bir zincir veya kordon ile bağlanmaktadır.

İğneler yerleşim bölgelerinde bulundukları gibi ilk örneklerinden başlayarak en fazla mezarlarda ele geçmişlerdir. Mezarlarda bulunan iğneler genelde iskeletin başı ve göğsü yakınlarında bulunmuşlardır. Tabii ki bunlar saç veya elbise iğneleridir. Genelde büyük ve iri olanlarının elbiseler; küçük boy olanlarının da saç için oldukları varsayılmaktadır. Ayrıca iğneler nazarlık olarak ta kullanıldıkları gibi adak olarak tapınaklara da bırakılmışlardır (Bingöl, 1999: s.37).

2.10.2.6. Ölü Takıları

2.10.2.6.1. Kulak tıkaçları ve Muskalar

Ağız ve göz bantlarının yanı sıra ölülerin kulaklarını kapatmak için ya dini inanış gereği veya haşaratın vücuda girmesini önlemek amacıyla kullanılmış olabilir. İ.Ö. 3. bine ait altın veya altın kaplama kulak tıkaçları bulunmuştur (Bingöl, 1999: s.37).

2.10.3.Takı Yapımında Kullanılan Araç-Gereçler

2.10.3.1. Takı Yapımında Kullanılan Araçlar

2.10.3.1.1. Ahşap çalışma tezgahı

Tezgah, bir veya birçok kişinin çalışabileceği şekilde dizayn edilmekte ve ahşaptan yapılmaktadır. Kuyumcunun oturacağı hizada yarım daire şeklinde bir girinti ve bu girintinin ekseninden dışarıya doğru ‘‘takoz’’ adı verilen tahtadan yapılmış ilave parça çıkmaktadır. Takozun altında ‘‘meydan’’ adı verilen eğeleme ve kesme sırasında dökülen kıymetli metal ve taş tozlarını toplamaya yarayan çekmece yer almaktadır (Vitiello, 1995).

2.10.3.1.2. Levha Haddeleri (astar silindirleri)

Birbirine paralel, yatay konumda iki çelik silindirden meydana gelen, levhaları inceltmek amacıyla kullanılan bir alettir (Vitiello, 1995).

2.10.3.1.3. Tel Haddeleri:

Madenden tel elde etmek için kullanılan, üzerinde küçükten büyüğe doğru sıralanmış delikleri bulunan çelik alet. Tel haddelenirken; yanlarında “çapak” denilen pütürlerin oluşmamasına dikkat edilmelidir (Kuşoğlu, 1994).

2.10.3.1.4. Eritme Fırını

Madeni eritmede kullanılan yüksek ısı ayarlı fırınlardır. Günümüzde birbirinden farklı üç şekilde bulunmaktadır (Vitiello, 1995).

2.10.3.1.5. Kaynak aygıtı (Şalimo)

Gümüşü tavlama ve kaynak yapma gibi her türlü ısıtma ve yakma işlemlerinde kullanılan, sıvılaştırılmış gaz ile çalışan bir alettir (Kuşoğlu, 1994).

2.10.3.1.6. Keski

Kesme kapasitesi kesilebilen en kalın çaplı çelik tel ile belirlenmekte, tel kesmek için kullanılmaktadır (Ülger, 1997).

2.10.3.1.7. Makas

Metali kesmek için kullanılır. Kuyumculukta; genelde kesilecek kalınlıklar ince olduğu için boyları 10-15 cm. arasında olanları tercih edilmektedir. Uzun levhaları kesmek için özel şekilli ve rahat çalışmayı sağlayan makaslar kullanılmaktadır (Ülger, 1997).

2.10.3.1.8. Çift (pense)

Küçük metal parçalarını, değerli taşları ve benzeri nesneleri tutmaya yarayan cımbıza benzer bir alettir. Farklı amaçlar için değişik biçimlerde yapılmışlardır (Ülger, 1997).

2.10.3.1.9. Kargaburun

Bir teli veya levhayı tutmak, çekmek, bükme ve eğme için kullanılmaktadır. Uçlarındaki formlar kullanım alanlarına göre farklılık göstermektedir (Ülger, 1997).

2.10.3.1.10. Testere

Levhaların kesilmesinde, delik işi denilen uygulamada, kalıp ile çoğaltılan nesnelerin ayrılmasında kullanılmaktadır. İki ayrı kısımdan oluşmaktadır. Sabitleyici vidanın yer aldığı bir sap ve ince dişli, kesici, uzun bir bıçkısı (kılı) bulunmaktadır. Testere kılı numaraları sıfırdan başlamaktadır. Bu bir, ara rakam olup tam sayılar arttıkça dişleri büyümekte, tam sayılar azaldıkça dişleri küçülmektedir (Vitello, 1995).

2.10.3.1.11. Tel fırça

Metal üzerindeki yakılmış zifti temizlemede, gümüşü parlatmada, gümüş yaldız yapımında ve temizlik işlemlerinde kullanılmaktadır (Ülger, 1997).

2.10.3.1.12. El Fırçası

Tezgah üzerindeki artıkları temizlemek için kullanılmaktadır. Yabani tavşan ayağı daha sık tüylü ve tüyleri dökülmediği için tercih edilmektedir (Ülger, 1997).

2.10.3.1.13. Eğe

Metal üzerindeki pürüzleri ya da çizgili kısımları gidermek için kullanılan çelik dişli alettir. Çok çeşitli olanları vardır. En yaygın olanları sıçan kuyruğu, balık sırtı, düz ve üç kenar olarak bilinenlerdir (Ülger, 1997).

2.10.3.1.14. Çekiç

Metal üzerindeki pürüzleri gidermek ve yabancı maddelerden uzaklaştırmak için kullanılmaktadır (Ülger, 1997) .

2.10.3.1.15. Malafa

Yüzük ve bilezik için iki ayrı şekilde hazırlanmış, üzerinde küçükten büyüğe doğru numaraların yer aldığı, ahşap yada çelikten mamul konik biçiminde ölçü aletidir.

Malafa aynı zamanda yüzük ve bilezik işlemede bir tür örs görevi üstlenerek çekiçe vurulan darbelerin etkinliğini artırmaktadır (Ülger, 1997).

2.10.3.1.16. Terazî

Bir alaşımın bileşenlerini, kaynak, lehim maddelerini hazırlamada, mamulleri ve değerli taşları tartmakta kullanılmaktadır. Tek kefeli, iki kefeli veya göstergeli olmak üzere üç şekilde bulunmaktadır (Ülger, 1997).

2.10.3.1.17. Mengene

Karşılıklı iki yanağı, döner bir yivli çivi biçiminde iğinden geçen bir kolla nesneler sıkıştırılarak, çıkma, delik işi, tesviye gibi çeşitli işlerin yapıldığı atölyelerin demirbaş aletidir (Kuşoğlu, 1994).

2.10.3.1.18. Matkap

Kuyumculukta delik açmak, testerelerin ağzını geçirmek, taşa yuva açmak, menteşe yerleştirmek, diş açmak gibi işlemlerde kullanılmaktadır. Helisel uc, inci ucu, mızrak uç gibi çeşitli uçları bulunmaktadır. Kuyumculukta genelde mızrak uç tercih edilmektedir (Vitello, 1995).

2.10.3.1.19. Eritme Potası

Grafit yada topraktan mamul yüksek ısılara dayanıklı eritme kabıdır. Genellikle bardak formunda veya daha geniş formlarda olabilen eritme potalarının ağız kısmı; eriyen maddenin rahat akmasını sağlamak amacıyla eğimlidir (Vitello, 1995).

2.10.3.1.20. Heştek Takımı

Metale hacim kazandırmak için kullanılan maden veya sert ağaçtan yapılmış dişi kalıba heştek; değişik ölçülerde yuvarlak veya konik biçiminde olan çökerticilere ise hafşek adı verilmektedir (Kuşoğlu, 1994).

2.10.3.1.21. Çelik Kalem

Metal üzerine oyarak ya da kazıyarak desen aktarma işleminde kullanılan, sertleştirilmiş çelikten yapılmış aletlerdir (Ülger, 1997).

2.10.3.2. Takı Yapımında Kullanılan Gereçler

2.10.3.2.1.Madenler

2.10.3.2.1.1.Gümüş

İşlenebilir parlak beyaz bir metaldir. Ayarı binlik sistemde ifade edilmektedir. En iyi ısı ve elektrik iletkenidir. Saf altından biraz daha sert ve altından sonra en iyi işlenebilir metaldir. Genellikle alaşımları kullanılmaktadır. Işık spektrumunda bulunan tüm ışınları homojen şekilde yansıttığı için beyaz görünümlüdür. Takı yapımında en fazla kullanılan madenler arasında yer alan gümüş, saf olarak kullanıldığı gibi, yapılan takının özelliğine göre bazı değersiz madenler üzerine kaplama olarak da kullanılmaktadır (Ülger, 1997).

2.10.3.2.1.2.Altın

Yoğun, parlak sarı renkte ışıltılı üstün işleme kabiliyeti olan değerli bir metaldir. Tabiatda az miktarda bulunması ve üstün fiziksel özelliklere sahip olması altının her dönemde ilgi görmesine neden olmuştur. Gümüşten daha yumuşak kalaydan daha serttir. Genellikle kuyumculukta sertleştirmek ve renk vermek için kullanılır (Ülger, 1997).

2.10.3.2.1.3.Bakır:

Hemen hemen bütün alaşımlarda renk veya belirli mekanik özellikler elde etmek için kullanılmaktadır. Altının aşınmaya karşı direncini artırmaktadır. Hava ile temas da ısıtıldığında siyah oksit tabakası ile kaplanmaktadır (Ülger, 1997).

2.10.3.2.1.4.Elektrum:

Gümüş içeren “doğal altın” ve “gümüş-altın” alaşımları, elektrum olarak tanınır (Geçkinli 2004: 19).

2.10.3.2.2.Taşlar

Taşlar doğada değerli veya yarı değerli olarak bulunmaktadır. Taşların değerleri, sertlik ve optik özelliklerine göre değişmektedir. Renkleri ise bileşimlerindeki maden

oksitlerine bağlıdır. Bu renk bazen taşın ışığı geçirmesi veya yansıtması şeklindedir (Savaşçın, 1985).

2.10.4. Takı Yapımında Kullanılan Maden Süsleme Teknikleri

2.10.4.1. Çalma ve Kazıma Tekniği

Özel olarak hazırlanmış uçları küt çelik kalemlerin üzerine çekiçe vurularak yapılan bir tekniktir. Kalemin yuvarlatılmış alt kısmı, her çekiç darbesiyle, açtığı yivin zemininde hafif bir iz bırakır. Çalma tekniğinde kalemin açtığı yivler içindeki maden kesilip çıkarılamaz, sadece yivin iki tarafına itilmesi sağlanır (Ülger, 1997).

Anadolu maden sanatında tek başına veya diğer süsleme teknikleriyle birlikte kullanılan kazıma tekniği, her devirde ve bölgede, her çeşit maden üzerine (özellikle altın, gümüş, elektum) büyük bir ustalıkla uygulanmıştır (Erginsoy 1978: 33).

Şekil 35: Kazıma Tekniği ile yapılmış
(<http://www.kulturturizm.gov.tr/TR/belge/1-1222/2-bolum.html>)

2.10.4.2. Kesme/Delik işi/Opus Interrasile/Ajur Tekniği

Metal üzerine, kesici ve delici aletler kullanılarak delikli süslemelerin yapıldığı tekniğe, ‘delik işi’, ‘kesme’ veya ajur tekniği adı verilmektedir (Erginsoy, 1978). Süs eşyasının kesme tekniği ile süslemeler yapılırken, bazen maden tabakasının üzerine çizilen desenin zemin kısımları kesilerek çıkartılır; bazen de zemin bırakılarak desenler kesilip çıkartılır. Sonra kesilen kenarlar törpülenerek pürüzleri giderilir (Arseven 1950:

129; Köroğlu 2004: 11). Kesme tekniği oldukça eski bir tekniktir (Sava cın ve T re 1987: 31). Ancak  elik aletlerin kullanılmasına geçilmeden önceki devirlerde bu teknik yalnızca altın, gümüş ve elektrik gibi yumuşak maden ve alaşımların üzerine uygulanabilmi tir (Erginsoy 1978: 37).

Şekil 36: Mineleme, kabartma ve ajur (delik içi) tekniği ile yapılmış tepelik
(www.koleksiyud.com/satis/images/tepelik)

2.10.4.3. Tel Yapım Tekniği

Kuyumculukta tel, takıların üretiminde ve süslenmesinde yaygın bir şekilde kullanılmıştır (Meriçboyu 2001b: 442). ETC’nın ba larından itibaren kuyumculukta kullanılan teller, blok ve  erit bükme yöntemleriyle de yapılmıştır (T re ve Sava cın 1987: 21).

Tel yapım yöntemleri tarih içinde gelişerek devam etmiştir. M. . 3. binin sonlarında “delikten tel çekme” yöntemi ke fedildikten sonra çok daha düzgün ve ince ve çok daha çeşitli şekillerde teller elde etmek mümkün olmuştur (Erginsoy 1978: 38).

2.10.4.4. Kabartma/ Repousse Tekniği

Kabartma/*repouss * tekniği hem takı yapımında hem de takıların süslenmesinde kullanılan çok önemli bir tekniktir (Meriçboyu 2001a: 28).

Kabartmalar, maden tabakasına dıştan (ön yüz) ve içten (tersten) ya da her ikisi birlikte çekişlenerek uygulanır. Her iki kabartma yönteminde de esas, düz olmayan bir satıh elde ederek ışık gölge oyunları sağlamaktır (Köroğlu 2004: 10). Kabartma tekniği, kuyumculuk tarihi boyunca kullanılan en eski tekniklerden birisidir (Köroğlu 2004: 10).

Repoussé tekniği, altın, gümüş ve elektrik süs eşyasının süslenmesinde tek başına veya diğer süsleme teknikleriyle birlikte kullanılmıştır (Erginsoy 1978: 36). *Repoussé* tekniği Önasya'da M.Ö. 4. binin sonlarından itibaren sıkça kullanılmıştır (Savaşçın ve Türe 1987: 30).

Repoussé tekniği yaprak metallerin bezenmesinde kullanılan en yaygın tekniktir. Dört ayrı uygulanması vardır (Bingöl 1999: 26).

a. Kalemle Çekişleme: İnce, yuvarlak uçlu kalemlerle çekişle arkadan vurularak safiha üzerine istenen figür ya da motifin işlenmesidir. Genelde yarı sıcak zift üzerine yerleştirilen yaprak metale arkadan, gereken durumlarda da önden vurularak çalışılır. Her çağda kullanılmıştır.

b. Modeli Çekişleme (Damgalama): Genelde dekoratif süslemelerin yapımında çok kez yinelenen motifler için kullanılır. Ucuna kabartma olarak işlenmiş motifin olduğu kaleme arkadan vurularak kabartmanın negatifinin safihanın üzerine çıkması sağlanır. Arkadan kabartma veya önden çalışılarak oyma şeklinde yapılır.

c. Pozitif Modele Çekişleme : Ağaç veya kemikten yapılmış pozitif (kabartma) model üzerine yerleştirilen safihaya döverek modelin şeklinin verilmesidir.

d. Negatif Modele Çekişleme Çukur bir kalıp olarak düşünebileceğimiz negatif modelin üzerine yerleştirilen safihanın tokmakla dövülerek modelin şeklinin çıkarılmasıdır. Genellikle tam ya da yarım tanelerin yapımında kullanılmıştır. Bu kalıbın taş, bronz veya kemikten yapılmış olanları bulunmuştur (Bingöl,1999).

Şekil 37: Kabartma/Repoussé tekniği
(<http://www.kulturturizm.gov.tr/TR/belge/1-1208/6-bolum.html>)

2.10.4.5. Kaplama ve Yıldız Tekniği

Altın ve civa karışımı ile yapılan süsleme tekniğidir (Antika Ansiklopedisi, 1998, s.468). İki farklı şekilde kaplama tekniği mevcuttur. Bilinen en eski yöntem ısıtma ve sıkıştırma ile yapılmaktadır. İkinci olarak galvanizli kaplama yapılmaktadır. Pilin keşfinden itibaren, galvanizli kaplama tekniği geliştirilerek yaygın olarak kullanılmış (Bulat, 2000. s.49).

Şekil 38. Kaplama ve Yıldız Tekniği
(<http://www.mumine.com/osmanli-tarihi/30954-osmanlida-dekorasyon-aksesuarlari.html>)

2.10.4.6. Dövmek Tekniği

En eski maden tekniği olan dövmek tekniği günümüzde halen kullanılmaktadır. Altın, gümüş ve diğer madenleri demir üzerinde vurarak biçimlendirme tekniğidir (Erginsoy, 1978. s.78).

Eski Tunç Çağı'nda yaygın olarak kullanılan dövmek tekniği ile olağanüstü işçilikte eserler üretilmiştir (Esin 1969: 64).

Şekil 39: Kesme, repoussé ve dövmek teknikleri
(<http://www.kulturturizm.gov.tr/TR/belge/1-1212/1-bolum.html>)

2.10.4.7. Telkari /Filigre tekniği

Önceden hazırlanan plastik deformasyonu yüksek altın ve gümüş gibi telleri eğip bükerek desenler yapmaya ve bu tel motifleri lehim kullanarak birbirlerine veya madeni bir zemin üzerine tutturmaya, telkâri (*filigree*) tekniği denilmektedir (Türe ve Savaşçın2000: 37-38) *Filigree* yerine telkâri, öteden beri kullanılan bir terimdir. Bu yüzden biz de yabancı bir kelime olan *filigree* yerine Türkçede kullanılan telkâri terimini kullandık. Bu tekniğin Latince adı olan filigran, filum (iplik) ve *granum* (buğday) sözcüklerinden oluşmuştur. İnce altın ya da gümüş tellerin kıvrılarak, sarılarak ya da örülerek çeşitli desenler oluşturacak şekilde düzenlenmesi ve birbirine ya da metal bir zemin üzerine lehimlenmesiyle yapılan, zarif görünümlü dantele benzeyen kafes işidir (Bingöl 1999: 26).

Şekil 40: Telkari Tekniği

(http://www.mardinsilver.tk/product_info.php?cPath=29_34&products_id=272)

2.10.4.8.Kakma Tekniği:

Madeni eserler üzerine delikler veya yivler açarak başka bir madenle kakılarak elde edilen süsleme tekniğidir. Kakma yapılacak eserin üzerine zıtlık yaratacak şekilde esere değişik renklerde başka bir maden seçilmelidir. Altın, gümüş sedef ve çeşitli süs taşları kakmada kullanılır. Bu teknik Yakın Doğu'da ve Eskiçağ'da bilinmekteydi (Parlak, 2000. s.50).

Madene maden kakma tekniğinde tel veya varak kakma yöntemi kullanılmaktadır. Tel kakma yönteminde dolgu olarak yivlerin içine altın, gümüş ve bakır teller kakılır. Varak kakma yönteminde ise, yuvalara altın, gümüş ve bakır varaklardan desene göre kesilmiş parçalar kakılır (Türe ve Savaşçın 2000: 43).

Şekil 41: Kakma kabartma tekniği (Megep)

(<http://takisanati.com/galeri/dokuman/215ESB042.pdf>)

B. İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

Ateşoğulları (2008) “M.Ö. 3. Binde Altın, Gümüş ve Elektum Süs Eşyasının Anadolu Arkeolojisindeki Yeri ve Önemi, Doktora tezi

“M.Ö. 3. Binde Altın, Gümüş ve Elektum Süs Eşyasının Anadolu Arkeolojisindeki Yeri ve Önemi” adını taşıyan bu çalışmanın amacı; M.Ö. 3. binde Anadolu’da yerleşim merkezlerinde ve mezarlıklarda ele geçen altın, gümüş ve elektum gibi değerli maden ve alaşımlardan yapılmış süs eşyasını toplu olarak değerlendirmek ve ileride yapılacak çalışmalara kaynak yaratmak olarak belirlenmiştir.

Çalışma kapsamında ele alınan süs eşyası öncelikle kendi içinde malzeme, yapım süsleme tekniği ve tipolojik açıdan ayrıntılı bir şekilde ele alınarak, diğer bölgelerle karşılaştırmalara gidilmiştir. Bu bağlamda M.Ö. 3. binde altın, gümüş ve elektum gibi değerli madenlerden yapılmış süs eşyasının Anadolu Arkeolojisindeki yeri ortaya koyulmaya çalışılmıştır.”

Gerdan, (2007) “Takı ve Takı Tasarımının Eğitimdeki Yeri ve Önemi” Yüksek Lisans Tezi

Araştırmanın amacı, takı tasarımının eğitimdeki yeri ve önemini araştırmak, tasarımla eğitim ilişkilerini ortaya koymaktır.

Hızla değişen dünya ekonomisi içerisinde önemli bir yere sahip olan takı sektöründe tasarım eğitime duyulan ihtiyacı, kuyumculuk ve mücevherat sektörüne lazım olan yetişmiş eleman sıkıntısına çözüm bulabilmek için, tasarımcının eğitimdeki yeri ve önemini nasıl bir eğitim alması gerektiğini, eğitimin ilişkisini ortaya koymaktır.

Ulusman, (1991) “Anadolu Medeniyetleri Müzesi Urartu Dönemi Madeni Takıları” Yüksek Lisans Tezi

Bu çalışmanın amacı Urartu dönemine ait Anadolu Medeniyetleri Müzesi teşhir vitrinlerinde bulunan madeni takıların motif ve teknik özelliklerinin incelenmesi ve bu motiflerin günümüz teknikleri ile çağdaş takıya uygulanması yolu ile geçmişteki Anadolu ile çağımız arasında bir kültür köprüsü kurabilmesidir.

Araştırmamızda farklı olarak Tunç Çağı Dönemi takıları araştırılmıştır. Gelecek nesillere kültürel öğelerin önemi anlatılmak istenmiştir.

Mandıracı, (1996) “Anadolu Medeniyetleri Müzesi’nde Bulunan Roma Dönemi Takıları ve Özgün Tasarımlar “ Yüksek Lisans Tezi

Bu araştırma; Anadolu Medeniyetleri Müzesi’nde bulunan Roma Dönemine ait takıları incelemek, döneme ait takı özelliklerini ortaya koymak, buna dayalı olarak yeni uyarlamaların yapılmasına katkıda bulunmak üzere planlanıp yürütülmüştür.

Araştırmamızda ise Anadolu Medeniyetleri Tunç çağı takı örnekleri araştırılmış ve en ilkel giyim tarzı olan takı hakkında bilgiler verilmiştir.

Ülger, (1997) “Ankara İli Beypazarı İlçesi Kuyumculuğunda Günümüzde Üretilen Gümüş Bilezik Örnekleri ve Yeni Tasarımlar” Yüksek Lisans Tezi

Bu çalışmanın temel amacı Ankara-Beypazarı Kuyumcularının ürettikleri gümüş bilezik örneklerinin incelenmesi ve bu örneklerden yola çıkarak yeni tasarımlar hazırlanarak uygulanmasıdır.

Vitiello, (1995), Kuyumculuk malzemeleri, kuyumculukta kullanılan motiflerin ve taşların özellikleri, metallerin analizleri, kuyumculukta kullanılan teknikler ile ilgili konular üzerinde durmuştur. Ayrıca kuyumculukta kullanılan maden ve taşları gruplara ayırarak bilgiler vermiştir.

3. YÖNTEM

3.1. Araştırmanın Modeli

Araştırmada, Ankara il merkezindeki Anadolu Medeniyetleri Müzesi'nde bulunan Tunç çağı takı örnekleri; yapım tekniklerinin incelenmesi, kullanım yerleri, kullanılan malzemeler, yapılan süslemeler betimleme ve tarama modelleri kullanılarak çalışılmıştır.

Tunç çağı takı örnekleri araştırmanın materyalini oluşturmaktadır. Araştırmada yazılı kaynak taramaları yapılmıştır. Araştırmada veriler, Anadolu Medeniyetleri Müzesi örneklerinden, kütüphane araştırması ve internet ortamında yapılan çalışmalardan elde edilmiştir.

Araştırma kapsamında, 2009 yılında gerçekleştirilen örnek taramada Ankara Anadolu Medeniyetleri Müzesinde sergilenen 24 adet tunç çağı takı örneğinin fotoğrafı çekilmiş, bilgi formları hazırlanmış, çeşitli ürünlerden elde edilen veriler tablolaştırılarak yorumlanmıştır.

3.2. Evren ve Örneklem

Araştırmanın evrenini Ankara Anadolu Medeniyetleri Müzesi,örneklemine ise Ankara Anadolu Medeniyetleri Müzesinden seçilen 24 adet Tunç Çağı takı örneği oluşturmaktadır.

3.3. Verilerin Toplanması

Araştırmada, Ankara Anadolu Medeniyetleri Müzesi'nde Tunç Çağına ait sergilenen eserlerden envanter bilgisi olan 24 adet takı örneği incelenmiş ve bilgi formları düzenlenmiştir. Araştırma ile ilgili kavramsal çerçeve yazılı kaynaklardan ve

internet ortamında tespit edilen bilgilerden oluşturulmuştur. Araştırma konusu ile ilgili yazılı kaynak taraması kütüphanelerde yapılmıştır.

3.4. Verilerin Analizi

Araştırma süresince Ankara ili Anadolu Medeniyetleri müzesindeki Tunç Çağı takıları hakkında bilgi toplanmıştır..Burada sergilenen Tunç Çağı takı ürünleri özelliklerine göre sınıflandırılarak:

- Eserlerin Tunç Çağına ait dönemleri, bulundukları yöreler incelenerek tablo ile yorumlanmıştır.

- Müzede bulunan eserler malzeme, teknik, form, boyut, kompozisyon özellikleri açısından incelenmiş ve tablolar ile yorumlanmıştır.

- Araştırma konusu ile ilgili kaynaklardan taramalar yapılarak kavramsal çerçeve oluşturulmuştur.

Verilerin analizinde frekanslar belirlenmiştir. Toplam frekanslar belirlenmiştir. Buna göre yüzdeler hesaplanmıştır. Bu doğrultuda tablolar oluşturularak yorumlanmıştır.

4. BULGULAR VE YORUM

4.1. Ankara Anadolu Medeniyetleri Müzesi Tunç Çağı Takı Örnekleri Bilgi Formları

4.1.1. Baş Takıları:

Şekil 42: Tac-altın

Örnek No	1
Envanter No	6054 A1/H 19
Ürün adı	Tac-Altın
Katalog No	10
Geliş Şekli	Alacahöyük H mezarı-kazı buluntusu 1937
Boyut	Uz.(açık):53 cm;gen.:1,4cm:saçak uz.:21 cm
Ağırlığı	40.82 gr.
Bulunduğu Yer	Anadolu Medeniyetleri Müzesi
İnceleme Tarihi	2009
Teknik	Kesme, oyma ve dövme
Materyal	Altın sayfa (levha)
Kompozisyon	Geometrik
Süsleme	Ensiz, altın sayfadan kesilen şeridin iki ucu birleştirilerek dört adet sade düz altın şeridin uçlarıyla birlikte burularak tutturulmuştur. Şeritler saçak olarak kullanılmıştır. Başa oturan bant oyma, kesme ve dövme teknikleri kullanılarak geometrik üçgenlerle süslenmiştir. (Koşay 2, lev.:CXXXIV)

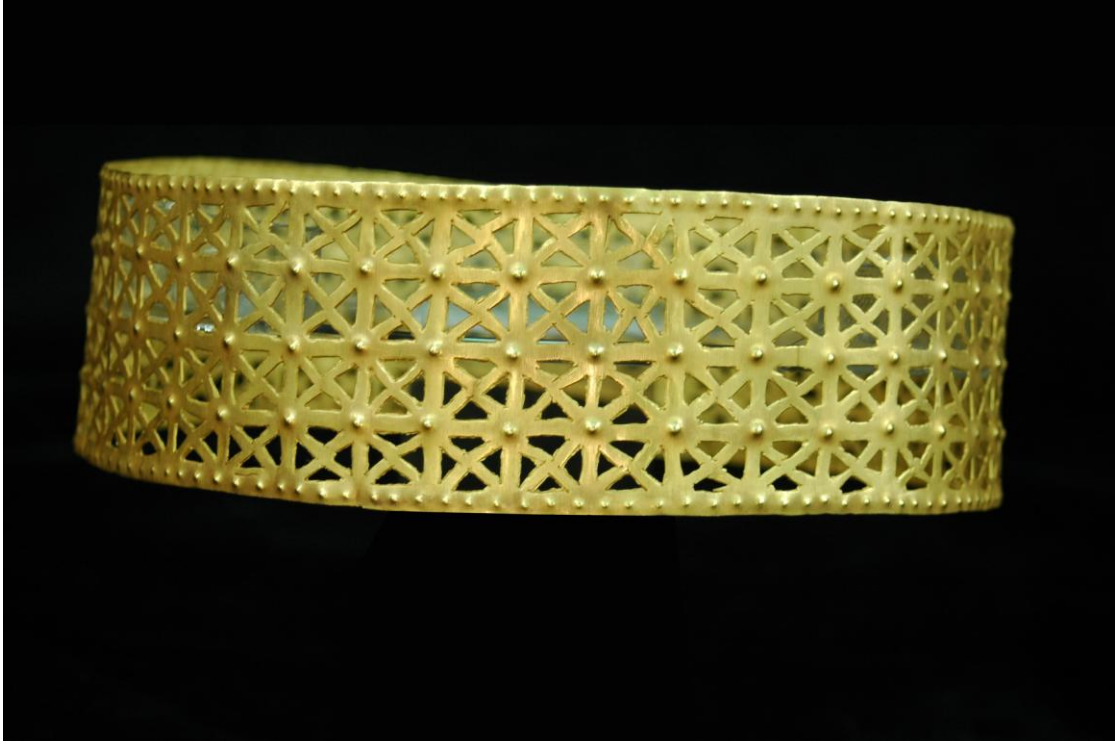
Şekil 43:Taç –altın-Diadem

Örnek No	2
Envanter No	8779 A1.D/K7
Ürün adı	Taç-altın’’Diadem’’
Katalog No	11
Geliş Şekli	Alacahöyük K mezarı-kazı buluntusu 1939
Boyut	Çap:15,5-16 cm;gen.:1,2 cm
Ağırlığı	113,82gr
Bulunduğu Yer	Anadolu Medeniyetleri Müzesi
İnceleme Tarihi	2009
Teknik	dövme ve kesme teknikleri kullanılmıştır.
Materyal	Kalın altın sayfa
Kompozisyon	Geometrik
Süsleme	Oldukça kalın altın sayfadan şerit şeklinde kesilmiş bantın, başın arkasında birleştirilirken bölümleri törpülenerek inceltiştir. Buradan enseye ve sırta doğru devam eden uçları ise dövülerek genişletildikten sonra, dörder tane şerit saçak oluşturacak şekilde kesilmiştir. (Koşay 2,lev.:CLXXXV Res.1)

Şekil 44: Taç- altın

Örnek No	3
Envanter No	11701 A1.a MA 33
Ürün adı	Taç-altın
Katalog No	12
Geliş Şekli	Alacahöyük MA mezarı-kazı buluntusu 1936
Boyut	Çap:17 cm; Gen.:2,2 cm
Ağırlığı	25,06 gr.
Bulunduğu Yer	Anadolu Medeniyetleri Müzesi
İnceleme Tarihi	2009
Teknik	Dövme ve kabartma .
Materyal	Altın Levha
Kompozisyon	Geometrik
Süsleme	Dövülerek yapılmış altın levhadan kesilen şeridin alt ve üst kenarı nokta kabartmalarla bezelidir, uçlar yuvarlatılmıştır ve ikişer tane deliği vardır. Büyük delikler içten dışa, küçük delikler dıştan içe doğru açılmıştır. Ya büyük delikler birbiri üstüne getirilerek perçinlenmiş ya da kumaşa dikilerek tutturulmuştur. (Koşay 1,115)

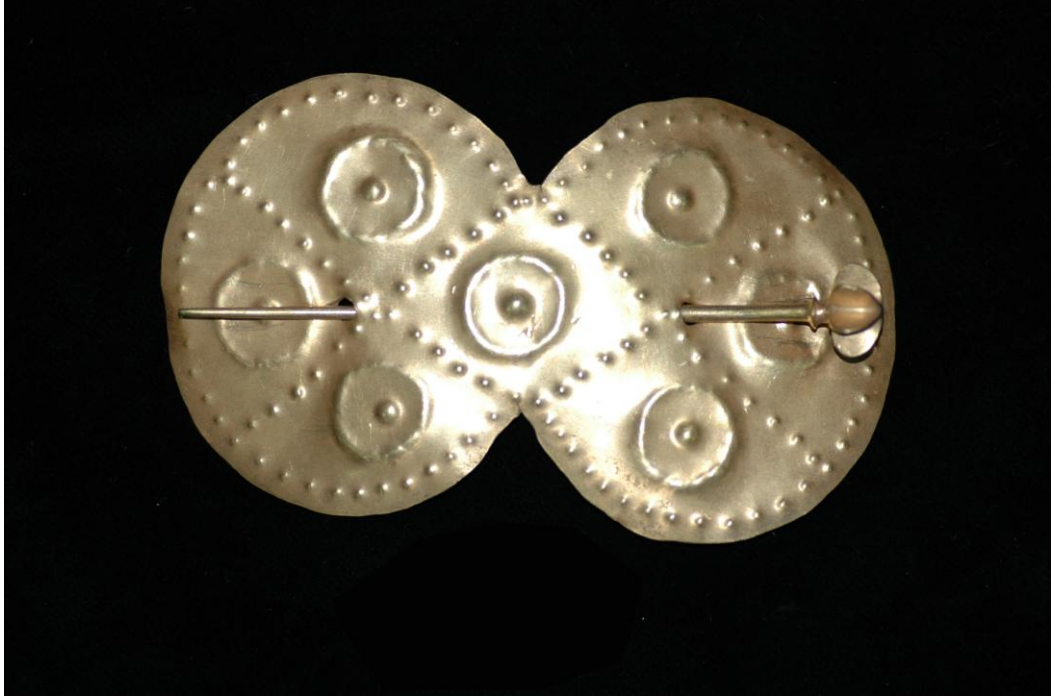
Şekil 45: Taç-altın

Örnek No	4
Envanter No	11857 A1.a/33
Ürün adı	Taç-altın
Katalog No	13
Geliş Şekli	Alacahöyük MA mezarı-kazı buluntusu 1936
Boyut	Çap:19,2 cm;gen.:5,5 cm
Ağırlığı	125,55 gr.
Bulunduğu Yer	Anadolu Medeniyetleri Müzesi
İnceleme Tarihi	2009
Teknik	Dövme, kesme, repousse
Materyal	Altın levha
Kompozisyon	Geometrik
Süsleme	Altın levhadan kesilen enli parça çember şeklinde döndürülerek birleştirilmiştir. İçleri çaprazlamasına bölünmüş ajur dikdörtgenlerin yan yana getirilmesiyle üst üste dört bant oluşturulmuştur. Dikdörtgenlerin köşeleriyle diademin alt ve üst kenarı boydan boy kabartma noktalarla bezelidir. (Koşay 1,lev.:LXXXII)

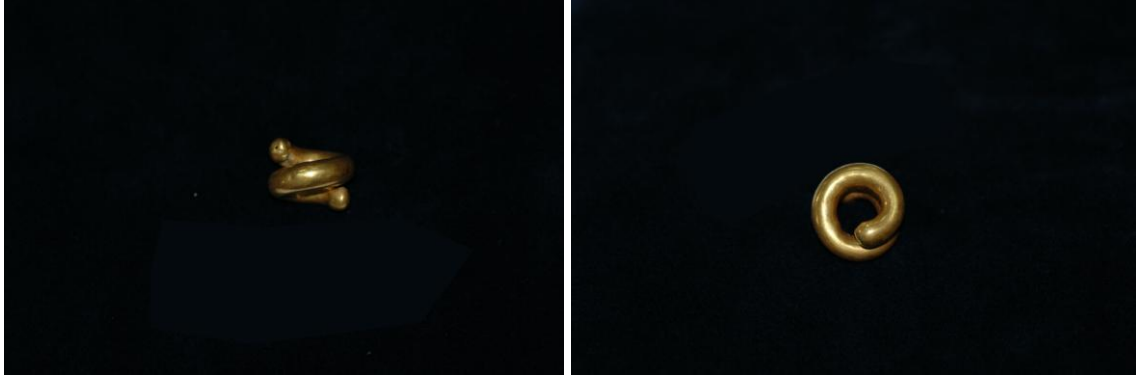
Şekil 46: Saç veya giysi tokası ile iğnesi altın

Örnek No	5
Envanter No	11700 A1.a MA 34
Ürün adı	Saç veya giysi tokası ile iğnesi altın
Katalog No	93
Geliş Şekli	Alacahöyük MA mezarı-kazı buluntusu 1936
Boyut	Yük.: 8 cm.; gen.: 15,2 cm.
Ağırlığı	50,63gr.
Bulunduğu Yer	Anadolu Medeniyetleri Müzesi
İnceleme Tarihi	2009
Teknik	Repoussé, kesme, dövme
Materyal	Kuvars kristali, altın levha
Kompozisyon	Geometrik
Süsleme	94 kat. No.lu eser tipinde. Yalnız burada sadece Repoussé teknikle yapılmış nokta kabartma süsler var. Tokanın altın iğnesinin başı bir adet kuvars kristali bir adet altın boncuktan oluşmaktadır. (Koşay 1,115 lev.XCII)

Şekil 47: Saç veya giysi tokası ile iğnesi altın

Örnek No	6
Envanter No	11854 A1.a/28a
Ürün adı	Saç veya giysi tokası ile iğnesi altın
Katalog No	94
Geliş Şekli	Alacahöyük MA mezarı-kazı buluntusu 1936
Boyut	uz.: 77 cm.; gen.: 12,9 cm.
Ağırlığı	49 gr.
Bulunduğu Yer	Anadolu Medeniyetleri Müzesi
İnceleme Tarihi	2009
Teknik	Repoussé, kesme, dövme
Materyal	Altın levha
Kompozisyon	Geometrik
Süsleme	Altın levhadan kesilerek yapılmıştır, yan yana getirilmiş iki daire şeklindedir. Repoussé teknikle yapılmış nokta ve daire kabartmalarla bezenmiştir. Dövme olarak yapılmış tokanın, altı dilimli, topuzlu altın iğnesi toka yüzeyinde karşılıklı açılan iki deliğe takılmıştır. Yayınlarda kemer tokası olarak geçmektedir. (Koşay1,lev.:LXXXII-Maxwell-Hyslop 43 lev.:33)

Şekil 48: Saç takısı -altın

Örnek No	7-8
Envanter No	11703A1 a MA 24 --- 11704 A1 a MA 25
Ürün adı	Saç takısı (çift)-altın
Katalog No	95
Geliş Şekli	Alacahöyük MA mezarı-kazı buluntusu 1936
Boyut	Yük.1,4cm.---11703:
Ağırlığı	10,51 gr.; 11704: 9,79 gr.
Bulunduğu Yer	Anadolu Medeniyetleri Müzesi
İnceleme Tarihi	2009
Teknik	Dövme, tel kıvrırma, kaplama
Materyal	Altın levha
Kompozisyon	Geometrik
Süsleme	Helezonik biçimli iç kalıp üzerine ince altın kaplıdır. Uçlar bombelidir, bir ucu deliktir. (Koşay 1,115)

Şekil 49: Saç takısı -altın

Örnek No	9
Envanter No	11870
Ürün adı	Saç takısı –altın
Katalog No	96
Geliş Şekli	Alacahöyük MA mezarı-kazı buluntusu 1936
Boyut	Yük.: 1,1 cm.; gen.: 1,4 cm.
Ağırlığı	4,6 gr.
Bulunduğu Yer	Anadolu Medeniyetleri Müzesi
İnceleme Tarihi	2009
Teknik	Dövme, tel kıvrıma, kaplama
Materyal	Altın levha
Kompozisyon	Geometrik
Süsleme	Masif üçgen profilli altın bantın spiral şeklinde kıvrılmasıyla yapılmıştır. (Koşay 1,lev.:LXXXII)

Şekil 50: Saç süsü (çift) gümüş

(www.kulturvarliklari.gov.tr/.../anadolu-medeniyetleri-muzesinde-sergilenen-antik-takila-.html)

Örnek No	10
Envanter No	36-110-68
Ürün adı	Saç süsü (çift) gümüş
Katalog No	97
Geliş Şekli	Göller yöresi –satın alınma
Boyut	Çap: 1,8 cm.; kal.: 0.3 cm.
Ağırlığı	2,3 – 2,4 fr.
Bulunduğu Yer	Anadolu Medeniyetleri Müzesi
İnceleme Tarihi	2009
Teknik	Dövme, tel kıvrırma, kaplama
Materyal	Gümüş
Kompozisyon	Geometrik
Süsleme	Masif gümüş spiral şeklinde iki defa döndürülerek uçları açık bir halka oluşturulmuştur. Bu dönemin tipik saç süslerindendir. (Maxwell-Hyslop,46fig.31)

Şekil 51: Küpe (çift) halkası sepetli - altın (M.Ö.2200-2000)

Örnek No	11
Envanter No	112-1-68 KA.70-ab
Ürün adı	Küpe (çift) halkası sepetli – altın
Katalog No	73
Geliş Şekli	Eskiyapar 2 no.lu çukur II. seviyede tabanın altına gömülü. - kazı buluntusu-1968
Boyut	Yük.:2,8 cm.; gen.: 2,7 cm.-
Ağırlığı	22.83 gr.
Bulunduğu Yer	Anadolu Medeniyetleri Müzesi
İnceleme Tarihi	2009
Teknik	Repoussé, kesme, kazıma.
Materyal	Altın levha
Kompozisyon	Geometrik
Süsleme	Her bir küpede dörder sepet, ikişer kulp vardır. Kulpların epet gövdeye gelen bölümlerinin üstleri ince yatay çizgi bezemelidir. Küpelerin ön taraflarındaki iki sıra ince, küçük pulun üstlerine iri granüle taneler lehimlenmiştir. İnce altın tellerin birleştirilmesiyle oluşturulmuştur. Bunların arasında yivli şeritler yer almaktadır. Kancaların uçları deliktir. (http://www.kulturvarliklari.gov.tr/belge/1-42012/5-bolum.html)

4.1.2. Boyun Takıları

Şekil 52: Kolye taneleri (yeni düzenleme) altın

Örnek No	12
Envanter No	7139 A1 c/E19;7146 A1 c/F1; 7147 A1 c/F2
Ürün adı	Kolye taneleri (yeni düzenleme) altın
Katalog No	101
Geliş Şekli	Alacahöyük 7139E mezarı;7146,7147:F mezarı---kazı buluntuları 1938
Boyut	7139:uz.:05 cm.;gen.:0,3cm.:7146:yük.:1,1cm:çap:2,2 cm;7147:uz.:1,5cm;çap:0,5 cm
Ağırlığı	53,09gr.
Bulunduğu Yer	Anadolu Medeniyetleri Müzesi
İnceleme Tarihi	2009
Teknik	Dövme, kesme, repousse.
Materyal	Altın taneler (boncuk), altın levha
Kompozisyon	Geometrik
Süsleme	7139: dört köşeli yıldız şeklinde ortası delik masif taneler. 7146:dövme altın kursların çevresinde ve ortalarında kimi bir çarpı işareti oluşturacak şekilde sıralamış, kimi de düzensiz kabarcıklar olarak yer almaktadır. Kurslar gövdeden yekpare çıkan dikey ip geçki deliklidir. 7147:ortalarında ip geçki deliği olan yuvarlak tanelerdir. (7147:Koşay 2,lev.:CLXIX Res.2.)

Şekil 53: Kolye taneleri (yeni düzenleme) altın

Örnek No	13
Envanter No	12437 A1 A 26
Ürün adı	Kolye öğeleri (yeni düzenleme)-altın
Katalog No	102
Geliş Şekli	Alacahöyük---kazı buluntuları 1953
Boyut	Uz.: 1,3 cm; gen.: 1,5 cm.
Ağırlığı	2,5 gr.
Bulunduğu Yer	Anadolu Medeniyetleri Müzesi
İnceleme Tarihi	2009
Teknik	Tel kıvrırma , repoussé , kesme, dövme.
Materyal	Altın levha, altın tel.
Kompozisyon	Geometrik
Süsleme	Ortası kalın büyük H harfi şeklinde kesilmiş safihanın önce ortasının, sonra dört uzantısının spiral yapacak şekilde kıvrılmalarıyla tek parçadan oluşturulmuş öğelerden meydana gelmiştir. (Arık, CCXLIX A1.1517-1527;Maxwell-Hyslop 44,fig.29a)

Şekil 54: Kolye taneleri (14 adet)(yeni düzenleme)-altın

Örnek No	14
Envanter No	11692 A1.a MA 23 (g);11693;11707 A1 a. MA 23 (c);15079A1 a MA 23 (r);15080 A1 a MA 23 (l);15081,15082
Ürün adı	Kolye taneleri (14 adet)(yeni düzenleme)-altın
Katalog No	104
Geliş Şekli	Alacahöyük MA mezarı –kazı buluntusu 1936
Boyut	Kapalı uz.: 34,5 cm; 11707: uz.: 0,5 - 01 cm; 15081(14 adet): uz.: 1,5 cm; gen.: 09 cm.; 11692: uz.:1.2, çap: 0,8 cm; 11693: uz.: 0,3-0,4 cm.
Ağırlığı	50,46 gr (toplam)
Bulunduğu Yer	Anadolu Medeniyetleri Müzesi
İnceleme Tarihi	2009
Teknik	Kesme, repoussé, dövme, kazıma
Materyal	Altın levha, altın boncuk
Kompozisyon	Geometrik
Süsleme	Masif, mercimek büyüklüğünde boncuklar, altın sayfa, yivli boncuklar 11692: Kurs biçimindedir, ince sapında ip geçki deliği vardır. Kursun ortasında da bir delik bulunmaktadır. Deliğin çevresinde bir karenin köşesini oluşturan dört kabartma nokta yer alır.. 11693Üç yüzeyli, ortasında ip geçki deliği olan, masif, mercimek büyüklüğünde boncuklardır.11707: Altın safihadan kesilip, kıvrılmış, küçük büyüklükte borular şeklindeki takı öğeleridir. Üstleri boğumlu ve meyillidir.15079: Delikli masif boncukların dört yüzünde dört tane nokta halinde çıkıntı mevcuttur. 15080:Ortalarında ip geçki deliği olan masif, yassı, yuvarlak, irili ufaklı boncuklardır.15081: Spatül biçimli ip geçki delikli kolye taneleridir. 15082:İp geçki delikli, enli, üstleri yivli boncuklardır. (Koşay lev.:XCV)

Şekil 55: Kolye (yeni dizim)-altın

Örnek No	15
Envanter No	109-491-68 (Esy.491-68)
Ürün adı	Kolye (yeni dizim)-altın
Katalog No	105
Geliş Şekli	Eskiyapar 2 no.lu çukur II. seviyede tabanın altına gömülü. –kazı buluntusu 1968
Boyut	Kapalı uz.: 31 cm. a: uz.: 2,5 cm; gen.: 1,4 cm; b: uz.: 1,1 cm; gen.:0,4 cm;
Ağırlığı	112,96 gr.
Bulunduğu Yer	Anadolu Medeniyetleri Müzesi
İnceleme Tarihi	2009
Teknik	Repousse, kesme, dövme
Materyal	Altın levha, altın boncuk
Kompozisyon	Geometrik
Süsleme	Kolyeyi oluşturan öğeler ;a: ip geçki deliği bulunan üzeri yivli ince sapın ucu disk şeklinde olup, diskin ortası bombelidir. Ufak kepçe formunda olan diskin kenarı repoussé yiv bezemelidir.b: Hurma çekirdeği şeklindeki öğeler kare profilli, uzun kenarları kabarık yivli, her iki ucu düz kesimlidir. (Özgüç/Temizir, lev.:113/1a,b-2)

Şekil 56: Boyunluk – altın (M.Ö.2200-2000)

Örnek No	16
Envanter No	109-471-68 Esy:471-68
Ürün adı	Boyunluk – altın
Katalog No	165
Geliş Şekli	Eskiyapar 2 nolu çukur II. seviyede tabanın altına gömülü. Esy. 478, 481, 482, 484, 485, 486, 487, 491, 494, 497 ile birlikte-kazı buluntusu -1968
Boyut	Çap: 18 - 19 cm.
Ağırlığı	121.94 gr
Bulunduğu Yer	Anadolu Medeniyetleri Müzesi
İnceleme Tarihi	2009
Teknik	Dövme, tel kıvrırma
Materyal	Altın
Kompozisyon	Geometrik
Süsleme	Masif veya içi boş olarak kıymetli metallere yapılan ve boyunu çember gibi saran takılardır. Tasma şeklindeki boyunlukların ilk örnekleriUr mezarlarında bulunmuştur. (http://www. telifhaklari. gov.tr/Genel/BelgeGoster 21.11.2009)

4.1.3. El Kol Takıları

Şekil 57: Bilezik çift altın

Örnek No	17-18
Envanter No	11719 A1. MA 35(a) – 11720 A1. MA 35
Ürün adı	Bilezik çift altın
Katalog No	195
Geliş Şekli	Alacahöyük MA mezarı kazı buluntusu-1936
Boyut	11719; iç çap: 5,9 cm; 11720; iç çap: 5,8 cm.--- 11719 : 37,17 gr.; 11720:
Ağırlığı	36,74 gr.
Bulunduğu Yer	Anadolu Medeniyetleri Müzesi
İnceleme Tarihi	2009
Teknik	Dövme, repoussé
Materyal	Altın levha
Kompozisyon	Geometrik
Süsleme	İç kalıp üzerine yapılmıştır. Bileziğin içi düz, dışı dışbükeydir. İç kısım kenarlarından ısıtılıp eğelenerek dışbükey kenarla birleştirilmiştir. Dış kısmı küçük çıkıntılarla ve bunları birbirinden ayıran çizgilerle bezelidir. 11720 no.lu bilezik diğerine göre biraz daha küçük ve üzerinde bir deliği vardır. Bu delik kalıbı boşaltmak için kullanılmış olabilir. 11719 nolu bilezikte ise bu delik kapatılmıştır. (Koşay 1 s. 115 lev.:XCII)

4.1.4. Giysi takıları

Şekil 58: İğne,tunç, altın ve karneol

Örnek No	19
Envanter No	8782
Ürün adı	İğne
Katalog No	213
Geliş Şekli	Alacahöyük K mezarı –kazı buluntusu 1939
Boyut	. Yükl 15,7 cm; gen.: 1,4 cm.
Ağırlığı	-
Bulunduğı Yer	Anadolu Medeniyetleri Müzesi
İnceleme Tarihi	2009
Teknik	Oyma, kakma, dövme
Materyal	Tunç-altın karışımı elektirum , karneol taşı,altın tel ve çivi
Kompozisyon	Geometrik
Süsleme	Yuvarlak profilli tunç gövdenin ucu sivri, baş kısmında üzerinde beş adet karneol yerleştirilmiş altın topuzu vardır. Her iki tarafı da pullarla sınırlı karneol, topuza, pulların ve karneol ortasındaki deliklerden çakılan çivilerle tutturulmuşlardır. (Koşay 2 lev.:CLXXXVII)

Şekil 59: İğne,altın

Örnek No	20
Envanter No	8784 A1/D k 12
Ürün adı	İğne,altın
Katalog No	214
Geliş Şekli	Alacahöyük K mezarı –kazı buluntusu 1939
Boyut	Uz.:12 cm.;kal.:0,9 cm.
Ağırlığı	24 gr.
Bulunduğu Yer	Anadolu Medeniyetleri Müzesi
İnceleme Tarihi	2009
Teknik	Dövme
Materyal	Altın
Kompozisyon	Geometrik
Süsleme	Masiftir ve dövme olarak yapılmıştır. Gövdenin ortası biraz daha kalındır. Spiral yivli iğne başı oval formdadır. (Koşay 2 lev.:CLXXXVII)

Şekil 60: İğne, altın, kemik ve agat
(www.kulturvarliklari.gov.tr/.../anadolu-medeniyetleri-muzesinde-sergilenen-antik-takila-.html)

Örnek No	21
Envanter No	124-20-69
Ürün adı	İğne, altın, kemik ve agat
Katalog No	215
Geliş Şekli	Çorum –satın alınma
Boyut	Uz.: 6,8 cm; gen.: 1,1 cm
Ağırlığı	2,0 gr.
Bulunduğu Yer	Anadolu Medeniyetleri Müzesi
İnceleme Tarihi	2009
Teknik	Dövme
Materyal	Altın kaplama, kemik, agat
Kompozisyon	Geometrik
Süsleme	Küre biçimindeki başı ve gövdeye geçiş altın kaplamadır. Kaplamanın üstü yaprak motifleri ve dikey çizgilerle bezelidir. İğne kısmı kemik olup ucu aşınmıştır. Baş üstüne, tam tepeye ufak bir agat yerleştirilmiştir. (Koşay, lev.:LCXIV,U12406)

4.1.5.Ölü Takıları

Şekil 61: Kulak tıkacı – altın

Örnek No	22
Envanter No	112-1-68 KA.70-ab
Ürün adı	Kulak tıkacı – altın
Katalog No	243
Geliş Şekli	Elmalı, Semayük Karataş-kazı buluntusu
Boyut	Uz.: 2,2 cm.; gen.: 0,9 cm.
Ağırlığı	1.7 gr.
Bulunduğu Yer	Anadolu Medeniyetleri Müzesi
İnceleme Tarihi	2009
Teknik	Dövme
Materyal	-
Kompozisyon	Geometrik
Süsleme	İnce boyunlu, konik gövdeli, baş kısmı hafifçe dışa çekik bir kulak tıkacı iç kalıp üzerine sarılarak yapılmıştır. Yüzeyde paralel çizgiler görülür. (Koşay 2, s.71 lev.:CLXXXVI)

4.1.6. Ss Taneleri

Şekil 62: Ss taneleri 19 adet –altın

rnek No	23
Envanter No	8790 A1.D/18
rn adı	Ss taneleri 19 adet –altın
Katalog No	229
Geliş ekli	Alacahöyük K mezarı –kazı buluntusu 1939
Boyut	Uz.: 3,9 cm.; gen.: 1 cm.
Ağırlığı	1.2 gr.
Bulunduğı Yer	Anadolu Medeniyetleri Müzesi
İnceleme Tarihi	2009
Teknik	Kesme,dövme,repousse
Materyal	Altın levha,altın tel
Kompozisyon	Geometrik
Süsleme	19 adet,masif,alt alta dizilmiş,l kabara gruplarının yan yana getirilmeleriyle oluşturulmuştur.Her birinin iki ucundaki birer adet kumaa dikme deliğı bulunmaktadır. (Koay 2, lev.:CLXXXVI)

4.1.7. İkiz İdol

Şekil 63: İkiz idol -Alacahöyük, altın, H mezarı

Örnek No	24
Envanter No	-
Ürün adı	İkiz İdol
Katalog No	-
Geliş Şekli	Alacahöyük H mezarı
Boyut	-
Ağırlığı	-
Bulunduğu Yer	Anadolu Medeniyetleri Müzesi
İnceleme Tarihi	2009
Teknik	Dövme, rousse
Materyal	Altın
Kompozisyon	Geometrik
Süsleme	El ele tutuşmuş, stilize, iki kadın başları yarım daire biçimli, kısa boyunlu, Gözler ikişer kabartma, göğüsler ikişer delikle belirtilmiş. Gövde üzerinde düzenli sıralanmış kabartma noktalar vardır. Dövme tekniğinde yapılmış olup Neolitik dönemden itibaren bilinen ana ile kızı betimlemesinin şematize edilmiş biçimidir. (Anadolu Medeniyetleri Müzesi Tunç Çağı Dönemi Takılar)

4.1.8. Ankara Anadolu Medeniyetleri Müzesinde Bulunan Tunç Çağı Takı Örnekleri Analiz Tablosu

Tablo 6: Tunç Çağı takı örnekleri analiz tablosu

	Müzedeki İncelenen Ürün Sayısı	Kullanılan Malzeme								Uygulanan Teknik							
		Altın	Gümüş	Kuvars Kristali	Elekttrum	Kameol Taşı	Kemik	Agat	Boncuk	Kabartma (Repousse)	Dövme	Kesme	Oyma	Tel Kıvrırma	Kaplama	Kazıma	Kakma
Baş Takıları	11	10	1	1	-	-	-	-	-	4	9	5	2	3	3	1	-
Boyun Takıları	5	5	-	-	-	-	-	-	3	4	5	4	-	2	-	1	-
El- Kol Takıları	2	2	-	-	-	-	-	-	-	4	2	-	3	-	-	-	-
Giysi Takıları	3	3	-	-	1	1	1	1	-	-	3	-	-	-	-	-	3
Ölü Takıları	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-
Süs Taneleri	1	1	-	-	-	-	-	-	-	1	1	1	-	-	-	-	-
İkiz İdol	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-
TOPLAM	24	23	1	1	1	1	1	1	3	13	22	10	5	5	3	2	3

Tablo 7: Ankara İli Anadolu Medeniyetleri Müzesi’nde İncelenen Kadın Takı Ürünleri

ÜRÜNLER	SAYI	%
Taç-Diadem	4	17
Saç Tokası	3	13
Saç Takısı	2	8
Saç Süsü	1	4
Küpe Halkası	1	4
Kolye Taneleri	3	13
Boyunluk	1	4
Bilezik	2	8
İğne	3	13
Süs Taneleri	1	4
Kulak Tıkacı	1	4
İkiz İdol	1	4
Kolye	1	4
TOPLAM	24	100

Tablo 7’ de, Ankara ili Anadolu Medeniyetleri Müzesi’nde incelenen kadın takı ürünlerine genel olarak bakıldığında, % 17 taç- diadem, % 13 saç tokası, % 8 saç takısı, % 4 saç süsü, % 4 küpe halkası, % 13 kolye taneleri, % 4 boyunluk, % 8 bilezik, % 13 iğne, % 4 süs taneleri, % 4 kulak tıkacı, % 4 ikiz idol, % 4 kolye olduğu görülmektedir.

Tablo 8: Ankara İli Anadolu Medeniyetleri Müzesi’ nde İncelenen Kadın Takılarında Kullanılan Malzemeler

ÜRÜNLER	SAYI	%
Altın	23	72
Gümüş	1	3
Kuvars Kristali	1	3
Elektrom	1	3
Karneol Taşı	1	3
Kemik	1	3
Agat	1	3
Boncuk	3	9

*Birden fazla seçeneğe cevap verildiği için toplamaları alınmamıştır.

Tablo 8 incelendiğinde müzedeki kadın takılarının % 72'sinde altın, % 3'ünde gümüş, % 3'ünde kuvars kristali, % 3'ünde elektrüm, % 3'ünde kameol taşı, % 3'ünde kemik, % 3'ünde agat, % 9' unda boncuk kullanılmıştır.

Tablo 9: Ankara İli Anadolu Medeniyetleri Müzesi' nde İncelenen Kadın Takılarında Kullanılan Teknikler

ÜRÜNLER	SAYI	%
Kabartma (Repousse)	12	19
Dövme	23	37
Kesme	10	16
Oyma	5	8
Tel Kıvrırma	5	8
Kaplama	3	5
Kazıma	2	3
Kakma	3	5

Birden fazla seçeneğe cevap verildiği için toplamaları alınmamıştır.

Tablo 9' da görüldüğü gibi kadın takılarının % 19' unda kabartma (Repousse) % 37' inde dövme, % 16' sında kesme, % 8' inde oyma, % 8 'inde tel kıvrırma, % 5' inde kaplama, % 3' ünde kazıma, % 5' inde kakma, süsleme tekniklerinin kullanıldığı görülmektedir.

5. SONUÇ ve ÖNERİLER

5.1 Sonuç

Takının tarihi insanlık tarihi kadar eskidir. İlk takılar insanların henüz yerleşik hayata geçmedikleri Paleolitik Çağ ‘da süslenme amaçlı ve korunma amaçlı muskalar şeklinde görülmektedir. Takılar ait oldukları dönemin sosyal, ekonomik ve kültürel yapısını yansıtmaları açısından önemli bir yere sahiptir.

Günümüzde teknolojinin hızla gelişmesi takı sektörünü de etkilemiştir. Takı tasarımı artık bir sektör haline gelmiştir. Tasarımcılara esin kaynağı olan antik çağ takıları yeni tasarımlarda beğeni kazanmakta ve takı tasarımı - kuyumculuk sektöründe önem kazanmaya devam etmektedir. Etnik takılar moda tasarımcılarına da kaynak oluşturmaktadır. Yurt dışında antik takılardan esinlenen tasarımcılar incelendiğinde Hitit, Troya, Urartu ve Bizans dönemine ait özelliklerin kullanıldığı takı koleksiyonlarına rastlanmıştır (Bak.Nersel&Irene,S.103).

Takı insanoğlunun vazgeçemeyeceği bir kültürel öğedir. Medeniyetlerin gelişim süreci incelendiğinde müzelerde ve yazılı kaynaklarda geçmişten günümüze ulaşan birçok örnek olduğunu görmekteyiz. Türkiye’de birçok arkeolojik eserin bulunduğu Ankara Anadolu Medeniyetleri Müzesindeki kadın takı örnekleri de önemli buluntulardır. Bu bağlamda çağlara göre Tunç Çağı kadın takılarının incelenmesi araştırma amacına uygun bulunmuştur.

Araştırma kapsamında, dünyadaki ve Türkiye’deki bazı arkeolojik müzelerdeki tunç çağı dönemi takı örneklerine de yer verilmiştir. Dünya müzelerinden alınan takı örneklerine bakıldığında materyal, form, teknik ve kompozisyon yönlerinden incelenen Tunç Çağı takıları ile benzerlik gösterdiğini görmekteyiz.

Yapılan incelemelerde dünyada ve Türkiye’de takı tasarımcılarına esin kaynağı olan takı tasarımları da incelenerek örneklerle tanıtılmıştır. (Bak. Goldaş Küpe ,S. 7)

İncelenen takı örnekleri ; % 17 ‘si Taç (Diadem),% 13 saç tokası, kolye taneleri,iğneler , % 8 oranında saç takısı,bilezik ve kolyelerden oluşmaktadır.

Araştırmada incelenen örneklerde; takı yapımında en çok kullanılan madenin % 72 ile altın, % 3 ile elektrik ve gümüş madenlerinin kullanıldığı tespit edilmiştir. Takı yapımında kullanılan taş örnekleri içinde en çok % 9 ile çeşitli malzemelerden yapılmış boncuk kullanıldığı, % 3 ile yarı değerli karneol, kuvars kristali, kemik ve agat taşları kullanılmıştır.

İncelenen örneklerin, Dünya müzelerinde bulunan Tunç Çağı dönemi takılarında kullanılan teknikler, biçim ve materyal benzerlikleri taşıdığı görülmüştür. Anadolu Medeniyetleri Müzesinde incelenen örneklerde; takı yapımında en çok kullanılan tekniklerin % 37 ile dövme, %19 Kabartma (Repousse) tekniği, % 16 ile kesme , % 8 ile oyma ve tel kıvrıma tekniklerinin kullanıldığı tespit edilmiştir.

Araştırmada incelenen 24 adet örneğin Tunç çağı döneminin özelliklerini içeren geometrik formlarda işlendiği görülmüştür. Müzeden alınan bilgiler ait oldukları medeniyetleri içermemekle birlikte Tunç Çağı dönemine kayıtlıdır. Bu nedenle, Tunç çağı örneklerinin dönemleri dikkate alınarak bulundukları bölge ve yörede yaşamış olan medeniyetler incelenmiştir. Sonuç olarak, örneklerin Hitit ve Troya Medeniyetlerine ait oldukları düşünülmektedir.

5.2 . Öneriler

Dekoratif sanatlar ve el sanatları açısından değerlendirildiğinde, tasarım dünyada ve Türkiye de en önemli nitelik olma özelliği ile ön plana çıkmaktadır. Her alanda tasarımın bir ürünün tanıtılmasında en etkili yöntem olduğu söylenebilir. Takı tasarımcıları her gün yeni bir arayış ile yeni modeller ve trendler oluşturmaktadır.

Bu bağlamda, Antik çağlara ait takılar dünyada bir çok takı tasarımcısına esin kaynağı olmaya devam etmektedir. Takı tasarımı ile uğraşan tasarımcı-sanatçıların, eğitimcilerin ve öğrencilerin yararlanacakları kaynaklar içinde müzelerin daha sıklıkla incelenmesi yararlı olacaktır.

Kuyumculuk sektöründe faaliyet gösteren firmalar içinde Türkiye’de Goldaş ve Hitit kuyumculuk firmalarının tasarımlarında antik çağlara ait örneklerden esinlendikleri Hitit motiflerini kullandıkları bilinmektedir. Özellikle, *İkiz idol* ve *Hitit güneşi* motifleri

takılarda en çok kullanılan formlardır. Anadolu’da kazılarda çıkarılan bir çok Tunç çağı eseri dönemlerine göre incelendiğinde Hitit ve Troya kültürüne ait oldukları gözlenmiştir. Bu medeniyetlere ait takı tasarımlarının daha sık kullanılmasının kültürlerin birleştirilmesinde ve tanıtılmasında önemli rol oynayacağı ve dünya kültürüne de katkısı olacağı düşünülmektedir.

El sanatında bilginin ve bilmenin önemini kavrayan bireylerin geçmişten günümüze gelen öğelerin içerdiği tarihsel özelliklerin bilincinde olması ile tasarımlarında daha güçlü imajlar yaratmaları mümkündür.

Günümüzde yetişkin eğitimi hedefleyen Belmek’ler de, Milli Eğitim Bakanlığı Çıraklık Yaygın Eğitime Bağlı Halk Eğitim merkezlerin de, bazı üniversitelerin Moda tasarımı bölümlerinde, Sanat ve Tasarım Fakültelerin de takı ve takı tasarımı ile ilgili eğitimler verilmektedir. Yurt dışında eğitim boyutu incelendiğinde ise takı tasarımı eğitiminin bir sektör dalı olarak geliştiği görülmektedir. Örneğin; İtalya ve Kore de bulunan tasarım okulları dünyaca ünlüdür.

Türkiye’ de tasarım alanında sadece takı değil bir çok farklı alanda, farklı teknik ve materyallerle antik çağlara ait özellikler esin kaynağı olmalıdır. Günümüzde yabancı ve Türk tasarımcıların bir çok alanda Osmanlı Dönemi sanat ve teknik özelliklerini esin kaynağı olarak çok sık kullandıkları görülmektedir.

Ülkemizde uzun yıllar yaşamış medeniyetlerin kültürel özelliklerine sahip çıkılmalı ve bu alanda geliştirici çalışmalara destek verilmelidir. El sanatlarına değer verildiği sürece varlığını koruyabilir ve günümüze kadar ulaşabilir.

Ülkemizin kültürel öğelerini dünyaya doğru tanıtmak açısından müzelerin önemi daha çok gündeme gelmelidir. Sanal müzelerin oluşturulmasına hız verilmesi araştırmacılara imkan sağlayacaktır.

Anadolu Medeniyetleri Müzesi dünyada ve Türkiye’de antik çağlara ait eserleri sergileyen önemli müzelerden biridir. Bu bağlamda Türkiye’de de yurtdışındaki bazı büyük müzelerde olduğu gibi (Örneğin, British Museum-İngiltere, V&A Museum – İngiltere, Metropolitan Museum-Amerika vb. gibi) antik çağlara ait eserler Türkiye’deki

diğer arkeoloji müzelerinden bir araya getirilerek tek bir müzede toplanmalı, kültürel ve sanatsal hizmetin yanı sıra turistik açıdan da geniş platformda hizmet vermelidir.

KAYNAKÇA

AÇIKKOL, Ayşen . (2000) **“Küçükhöyük Eski Tunç Çağı İnsanlarının Paleoantropolojik Açidan İncelenmesi “** Yayınlanmamış Yüksek Lisanas Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Fizik ve Paleoantropoloji Anabilim Dalı, Ankara

AKTÜRE, Sevgi. (1994), **Anadolu’da Bronz Çağı Kentleri”**, İstanbul s.98

AKURGAL, Ekrem. ((1998) **“Anadolu Kültür Tarihi”** Ankara:s.11

Ana Britannica Ansiklopedisi, “Ankara” c.2, İstanbul: Ana Yayıncılık, 2000

Antika Ansiklopedisi, 1998

ARAS, Nurettin. (1996), **Modern Kuyumculuk**, İstanbul: Fatih Ofset Basımevi

ARSEVEN, C. E. (1950). “Le Metal”. *Les Arts Décoratifs* V: 118–146.

ATEŞOĞULLARI, Soner (2008). **“M.Ö. 3. Binde Altın, Gümüş ve Elektrum Süs Eşyasının Anadolu Arkeolojisindeki Yeri ve Önemi “** Yayınlanmamış Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Arkeoloji Anabilim Dalı, Ankara

BAYBURTLUOĞLU, İnci. (Mayıs- 1991) “Müze Belgelerine Göre Kuruluşundan Günümüze Kadar Anadolu Medeniyetleri Müzesi” Ankara Dergisi, cilt.1 sayı:2

BİNGÖL, Işık. (1999). “Anadolu Medeniyetleri Müzesi Antik Takılar, Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları

BULAT, S. (2000). **Erzurum Yöresinde Oltutaşı ile Üretilen Kolyeler Üzerine Bir Araştırma ve Yeni Kolye Tasarımları.** Yayınlanmamış Sanatta Yüksek Lisans Tezi. Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, El Sanatları Ana Bilim Dalı (T.C.Yükseköğretim Kurulu Dokümantasyon Merkezi)

ÇELİK, Gülbahar Baran, Arkeolog, İstanbul Arkeoloji Müzesi Maden ve Hılliyat Eserleri Sorumlusu Atlas Mayıs 2009, sayı 194

(<http://www.kesfetmekicinbak.com/arkeoloji/08793/>) (2009,Kasım 13)

DEMİRTAŞ, P. (1996). **Takı Kültürü ve Tasarımı Üzerine Bir Araştırma**.Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Uygulamalı Sanatlar Tekstil Ana Sanat Dalı (T.C.Yükseköğretim Kurulu Dokümantasyon Merkezi)

ECZACIBAŞI, N. Vakfı, **Eczacıbaşı Sanat Andiklopedisi**. (üçüncü cilt). (1997). İstanbul: Yapı Endüstri Merkezi Yayınları.

ERGİNSOY, Ü. (1978). **İslam Maden Sanatının Gelişmesi**. İstanbul: Kültür Bakanlığı Yayınları, Türk Sanat Eserleri Dizisi.

Esin, U. (1969). **Kuantatif Spektral Analiz Yardımıyla Anadolu’da Başlangıcından Asur Kolonileri Çağına Kadar Bakır ve Tunç Madenciliği I**. İstanbul İ. Ü. Edebiyat Fakültesi Yayınlarından, İstanbul.

EYİCE,Semavi,(1989-1990) ”**Müzeciliğimizin Başlangıcı ve Türk-İslam Eserleri Müzeleri**”, Müze, sayı: 2-3 {Temmuz (1989)- Haziran (1990) },T.CX: Kültür Bakanlığı ve Tabiat Varlıklarını Koruma Genele Müdürlüğü, Ankara: Dönmez Ofset Müze Eserleri Turistik Yayınları.

FİDAN. M. E. (2005). İç Batı Anadolu Orta Tunç Çağı Öncesi Metal Eserleri. İstanbul Üniversitesi, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi).

GEÇKİNLİ, A. E. (2004). “**Altının İktidarı, İktidarın Altınları Yapı Kredi Altın Sikke Koleksiyonu**.”. *Power of Gold, Golds of Power Yapı Kredi Gold Coin Collection*”. Yapı Kredi Yayınları. İstanbul. 17-38.

GERDAN, Y. (2007). **Takı ve Takı Tasarımının Eğitimdeki Yeri ve Önemi**. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, El Sanatları Eğitimi Ana Bilim Dalı, Geleneksel Türk El Sanatları Bilim Dalı. (T.C.Yükseköğretim Kurulu Dokümantasyon Merkezi)

Grolier International Americana, “Ankara” c:2, İstanbul: Sabah Yayınları, 1992

Koşay 1, KOŞAY, H.Z. Alacahöyük Kazısı, (1944)

Koşay 2, KOŞAY, H.Z. / AKOK, M. Alacahöyük Kazısı- Les Fouilles d’ Alacahöyük 1937-1939 (1951)

KÖROĞLU, G. (2004). *Anadolu Uygarlıklarında Takı*. İstanbul.

KUŞOĞLU, M.Z. (1994). **Türk Kuyumculuk Terimler Sözlüğü**, İstanbul: Ötüken Yayınevi.

KUŞOĞLU, M. Zeki (1998). **Tılsımdan Takıya**, Pimapen Kültürevi, Seçil Ofset Baskı, İstanbul

MANDIRACI, Servet (1996), “**Anadolu Medeniyetleri Müzesi’nde Bulunan Roma Dönemi Takıları ve Özgün Tasarımlar**” Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü El Sanatları Anabilim Dalı, Ankara

MAXWELL-HYSLOP, K.R. **Westwrn Asiatic Jewellery** c.3000-612 BC (1971)

MEGEP, **Mesleki eğitim ve Öğretim Sisteminin güçlendirilmesi projesi, Kuyumculuk teknolojisi** 2006, Ankara

MEGEP, **Mesleki eğitim ve Öğretim Sisteminin güçlendirilmesi projesi, Kuyumculuk teknolojisi** Kakma Kabartma 2006, Ankara

MERİÇBOYU, Y. A. (2001a). *Antikçağda Anadolu Takıları*. İstanbul.

MERİÇBOYU, Y. A. (2001b). “Kuyumculukta Türkçe Terim Önerileri”. İstanbul Arkeoloji Müzeleri Yıllığı 17: İstanbul. 441–446.

OĞUZ ARIK, R. Alacahöyük Kazısı 1935 yılı Raporu, TTK, 1937

ÖZBAĞI, Tevhide. (1993), **Geleneksel Kadın Takıları-I**. Türkiye Yaygın Eğitim ve Sanat Dergisi, sayı:5, s.13

ÖZBAĞI, Tevhide. (2002), **Geleneksel Türk Takıları**, Ankara: Türkiye Yayınevi

ÖZGÜÇ, T./ TEMİZER, R. Aspect of art and Lconography: Anatolia and its Neighbors, Studies in Honor of Nimet Özgüç (1993)

ÖZKASIM, Hale. Semra ÖĞEL, (2005) **Türkiye’de Müzeciliğin Gelişimi** İTÜ Dergisi c.2.s.1:96-102

PARLAK, T. (2000). **Erzurum’da Oltutaşı ve Kuyumculuk Sanatı**. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Resim Ana Sanat Dalı (T.C.Yükseköğretim Kurulu Dokümantasyon Merkezi).

PAYZIN, Sevim (1985). “Anadolu Takıları”, **Antika Aylık Dergi**, Nisan, Sayı:1, İstanbul

SAKAOĞLU, Necdet ve AKBAYIR, Nuri (2000). **Osmanlı’da Zenaatten Sanata, II.Cilt. Sanatlar ve Sanatkarlar**, Creative Yay., İstanbul

SAVAŞÇIN, (1985) **Anadolu Takıları Tarihsel – Teknolojik Gelişim** Antika Dergisi Sayı: 8. Apa Ofset Basımevi, İstanbul

SAVAŞÇIN, M. Yılmaz ve TÜRE, Altan (1988). “Takı Malzemeleri ve Teknikleri V”, **Antika Dergisi**, Ocak, S:33, İstanbul

SAVAŞÇIN, Y. ve A. TÜRE, (1987). “Takı Malzemeleri ve Teknikleri III. Granülasyon (Güherse) Tekniği”. *Antika* XXIV: 30–38.

SCHUHMACHER, T. X. (2003). “Blechdiademe: Prestigeobjekte frühbronzezeitlicher Eliten” In: Aslan R., Blum, S., Kastl, G., Schweizer, F., Thumm, D. (Yaym.), Mauerschau Band 2,Festschrift für Manfred Korfmann: 494-516, Remshalden–Grunbach.

TEMİZER, R.(1975) “**Müze Yapıları ve Müzede Sergileme**”, Anadolu Medeniyetleri Müzesi, Dönmez Ofset, 6-9 Ankara

TOKER, A. (1987) “**Çocuk ve Müze, Ankara: Anadolu Medeniyetleri Müzesi 1986 Yıllığı**

TÜRE, A. (2006) **Takı Tarihi**, Gold news

TÜRE, A. ve M. Y. SAVAŞÇIN (2000). **Kuyumculuğun Doğuşu**. İstanbul.

TÜRE, A. ve M. Y. SAVAŞÇIN (1987a). “Takı Malzemeleri ve Teknikleri IV. Telin Tarih İçindeki Gelişimi”. *Antika* XXVI: 20–25.

Türk El Sanatları Tanıtma Derneği, 1967

Türk Dil Kurumu (2005) Türkçe sözlük, 10 baskı, Ankara

Türkiye Müzeleri, (2002), Ankara: T.C. Kültür Bakanlığı Yayınları

ULUSMAN, Leyla (1991). “**Anadolu Medeniyetleri Müzesi Urartu Dönemi Madeni Takıları**” Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü El Sanatları Eğitimi Bölümü, Ankara

ÜLGER, N. (1997). **Ankara İli Beypazarı İlçesi Kuyumculuğunda Günümüzde Üretilen Gümüş Bilezik Örnekleri ve Yeni Tasarımlar**. Yayınlanmamış Sanatta Yüksek Lisans Tezi. Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, El Sanatları Ana Bilim Dalı (T.C.Yükseköğretim Kurulu Dokümantasyon Merkezi)

Vitiello, Luigi. ((1995) “**Modern Teknik ve Pratik Kuyumculuk**”, Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları 2917, yardımcı ve kaynak kitaplar dizisi 113. Ankara

YAZICIOĞLU, Yahşi. (1977), **Türkiye’de El Sanatları ve Çağdaş Sanatlar İçindeki Yeri**, Ankara

YOLCU, Enver. (2004) **Sanat Eğitimi Kuramları ve Yöntemleri**, Nobel Yayıncılık, Ankara

< <http://www.anadolumedeniyetlerimuzesi.gov.tr> >(2009, Kasım 21)

<<http://www.ankara.gov.tr/>>(2009, Aralık 6)

<<http://www.billdawsonmetalsmith.com/classic2.html>> (2010, Aralık)

<http://www.blather.net/blather/2009/04/gardai_recover_stroked_bronze_age_jewell.html#more> (2010, Kasım)

<<http://www.btm.hu/varmuzeum/allando/oskor/imgkozbr/aekszer.html>> (2010, Nisan 28)

<[http://cgi.ebay.com/HANDMADE-18K-YELLOW-GOLD-Designer-PENDANT-Diamonds-Boho/360053025698?pt=Handcrafted Artisan Jewelry &hash=item53d4d52ba2](http://cgi.ebay.com/HANDMADE-18K-YELLOW-GOLD-Designer-PENDANT-Diamonds-Boho/360053025698?pt=Handcrafted+Artisan+Jewelry&hash=item53d4d52ba2)> (2010)

< www.corumkulturturizm.gov.tr/dosyagoster.>(2009, Kasım 13)

- < www.daylife.com/photo/0fZa4kUfKJeTY > (2009, Kasım 14)
- < www.daylife.com/photo/03Nw2AOeDF8PU > (2009, Kasım 14)
- < <http://edgarlowen.com/bronze-age-iron-age-art.shtml> > (2010, Kasım)
- < www.gaziantepmuzesi.gov.tr > (2009, Kasım, 13)
- < <http://www.goldas.com/OnlineStore/ProductNew2> > (2009)
- < <http://www.ismek.ibb.gov.tr> > (2009, Nisan 4)
- < www.koleksiyud.com/satis/images/tepelik > (2010)
- < <http://www.kultur.gov.tr/TR/belge/1-28/23-muzeler-haftasi.html> > (2010, Nisan 24)
- < <http://www.kultur.gov.tr/TR/Genel Belge Goster> > (2010, Nisan 24).
- < (www.kulturvarliklari.gov.tr/.../anadolu-medeniyetleri-muzesinde-sergilenen-antik-takila-.html) > (2010)
- < <http://www.kulturturizm.gov.tr/TR/belge/1-1222/2-bolum.html> < (2010)
- < <http://www.kulturturizm.gov.tr/TR/belge/1-1212/1-bolum.html> > (2010)
- < <http://www.kulturturizm.gov.tr/TR/belge/1-1208/6-bolum.html> > (2010)
- <http://www.kulturvarliklari.gov.tr/belge/1-42012/5-bolum.html> > (2010, Nisan 24)
- < <http://kulturturizm.gov.tr> > (2009, Kasım 11)
- < http://www.langantiques.com/university/images/f/f6/Bronze_Age2000-1600BCx.jpg > (2010, Kasım)
- < <http://www.lessing-photo.com/dispimg.asp?i=06030123+&cr=74&cl=1> >
- < <http://www.lessing-photo.com/dispimg.asp?i=08050711+&cr=349&cl=1> > (2010, Kasım)
- < <http://www.lessing-photo.com/dispimg.asp?i=08050717+&cr=352&cl=1> > (2010, Kasım)

<<http://www.lessing-photo.com/dispimg.asp?i=06030158+&cr=270&cl=1>>(2010, Kasım)

<http://www.mardinsilver.tk/product_info.php?cPath=29_34&products_id=272 (2010)

< <http://www.metmuseum.org/toah/works-of-art/2000.281.1>> (2009,Kasım 13)

<<http://www.metmuseum.org/toah/works-of-art/2007.498.1a,b>>(2010,Kasım)

<<http://www.mnarqueologia-ipmuseus.pt/?a=3&x=2&cat=5>> (2010,Nisan 28)

<<http://www.mumine.com/osmanli-tarihi/30954-osmanlida-dekorasyon-aksesuarlari.html>> (2010)

< www.museums.norfolk.gov.uk/default.asp?docume...> (2009, Kasım 13)

< www.mustafakoltaş.com/eskitunccağı.php> (2009, Kasım 22)

< [national museum of scotland heritage-key.com/category/tags/jewellery](http://nationalmuseumofscotlandheritage-key.com/category/tags/jewellery)> (2009, Kasım 14)

< <http://www.nersel.com/>> (2009,Aralık 2)

<www.nerselzurmuehlen.com/jewelry-pictures/> (2009, Kasım 14)

<(<http://www.nerselirene.com/shop/index.php?id=49&cat=&thumb=49>> (2010)

<http://www.nerselirene.com/shop/show_details.php?id=90> (2010)

<http://www.nerselirene.com/shop/show_details.php?id=33> (2010)

<<http://www.shee-eire.com/Arts&Crafts/Celtic/BronzeAge/bronze1.htm>>(2010, Kasım)

<<http://www.shee-eire.com/Arts&Crafts/Celtic/Jewellery/Gold-Jewellery/Lunulas/page%201.htm>> (2010, Kasım)

<<http://www.shee-eire.com/Arts&Crafts/Celtic/Jewellery/Gold-Jewellery/Sundiscs/page%201.htm>> (2010, Kasım)

< <http://www.sivaskulturtruzm.gov.tr/>> (2010, Aralık 13)

- < www.scoilnet.ie/.../content/unit1/bronze.html> (2009, Kasım 14)
- < sofiaecho.com/shimg/zx500y290_664296.jpg> (2009, Kasım 13)
- <<http://takisanati.com/galeri/dokuman/215ESB042.pdf>>(2010)
- <<http://tatilyerlerin.com/wp-content/uploads/2008/10/ankara-haritasi.jpg> (2010)
- <<http://www.telifhaklari.gov.tr/Genel/BelgeGoster>> (2009, Kasım)
- <(http://www.turkcebilgi.com/electrum)> (2010,Kasım)
- <(http://www.uludagsozluk.com/k/fibula/)>(2010,Kasım)
- < www.unc.edu/celtic/images/217006.jpg >(2009, Kasım 14)
- < www.vam.ac.uk/images/image/47127-large.jpg> (2009,Kasım 13)
- < <http://www.yorebudur.com/tag/ankara/page/3> > (2010,Kasım 2)
- < [http://tr.wikipedia.org/wiki/Ankara_\(il\)#M.C3.BCzeler](http://tr.wikipedia.org/wiki/Ankara_(il)#M.C3.BCzeler)>(2010)
- <(http://tr.wikipedia.org/wiki/Ankara_tarihi)>(2010, Kasım)
- < http://en.wikipedia.org/wiki/Bronze_Age#Bronze_Age_boats> (2010, Kasım)

EKLER

Günümüzde Tunç Çağı Takılarından Esinlenerek Yapılan Takı Örnekleri

Nersel & Irene 2006 Koleksiyonu

İkiz Tanrıça

Şekil 64: İkiz Tanrıça
(<http://www.nersel.com/>)

Yaklaşık 7 inç uzunluğunda yaklaşık 13,5 gr malzeme 24 k altın

İkiz tanrıça tasarımı kendilerine ait yüzde 100 el yapımı ikiz tanrıça figürleri M.Ö. 3000 yıl çift tanrıçalar vardı. Tanrıçalar zıt mevsim gibidir. Gece-gündüz, ölüm-yaşam ikiliği ifade eder. Bu bilezik antik takılardan esinlenerek yapılan benzersiz bir parçadır.

Bilezik

Şekil 65: Bilezik
(<http://www.nersel.com/>)

Bu çarpıcı bilezik tamamen 18k katı sarı altın.el yapımı saten görünümlüdür.ilk tunç çağından esinlenerek yapılmıştır.yaklaşık 8 inç uzunluğunda yaklaşık 20 gr ağırlığında 18k katı sarı altın.

Kolye (İkiz İdol)

Şekil 66: Kolye (İkiz İdol)
(<http://www.nersel.com/>)

Sarı altın ikiz tanrıça charm koyla el yapımı 18 k sarı altın kahverengî deri kordon,m.ö. 3000 yıl çift tanrıçalar vardı.zıt mevsim gibi,gece-gündüz,ölüm-yaşam entegrasyonu ikiliği ifade eder.ikizler ve sevgili veya dostluk ilişkisi,akrabalık bağlantısı,dayanışma,ortaklık şefkat gösterme.2 gr 0,8 inç

Kolye (İkiz İdol)

Şekil 67: Kolye (İkiz İdol)

(<http://www.nersel.com/>)

Beyaz altın ikiz tanrıça kahverengi kordon m.ö. 3000 yıl çift tanrıçalar vardı. Zıt mevsim gibi, gece-gündüz,ölüm-yaşam entegrasyonu ikiliği ifade eder.ikizler ve sevgili veya dostluk ilişkisi,akrabalık bağlantısı,dayanışma,ortaklık şefkat gösterme.2 gr 0,8 inç

Kolye (İkiz İdol)

Şekil 68: Kolye (İkiz İdol)

(<http://www.nersel.com/>)

Pembe altın ikiz tanrıça charm kolye m.ö. 3000 yıl çift tanrıçalar vardı.zıt mevsim gibi,gece-gündüz,ölüm-yaşam entegrasyonu ikiliği ifade eder.ikizler ve sevgili veya dostluk ilişkisi,akrabalık bağlantısı,dayanışma,ortaklık şefkat gösterme.2 gr 0,8 inç

Kolye

Şekil 69: Kolye

(http://cgi.ebay.com/HANDMADE-18K-YELLOW-GOLD-Designer-PENDANT-Diamonds-Boho-/360053025698?pt=Handcrafted_Artisan_Jewelry&hash=item53d4d52ba2)

Kolye Güneş Tanrı ve on bir parlak elmas ile güçlerini simgeliyor. Altın: 18K Sarı Altın Ağırlık: 7.9 gram Boyut: altın 1 inç 0,8 inç (2,5 cm 2cm ile), deri kordon ile kolye olan 8,5 inç uzunluğunda kolye kolye 4.6 gram ağırlığındadır.

Küpe

Şekil 70: Küpe

(<http://www.nerselirene.com/shop/index.php?id=49&cat=&thumb=49>)

Bu muhteşem benzersiz antik sarkan küpeler, henüz çok trendy ve modadır. Boyutları (yaklaşık): 2 inç uzunluğunda, 2 inç genişliğinde Ağırlık (yaklaşık): İki küpe 15.2 gram, Malzeme : 24K Sarı Altın, Kırmızı Garnet, Yeşil Pembe ve Sarı Turmalinler

Kolye

Şekil 71: Kolye

(http://www.nerselirene.com/shop/show_details.php?id=33)

Safir boncuklar ile El 24K antik sikke kolye. Malzeme: 24K Altın

Hitit Güneşi Kolye ve Küpe Set

Şekil 72: Hitit Güneşi Kolye ve Küpe set

([http://www.nerselirene.com/shop/show_detai\(ls.php?id=90](http://www.nerselirene.com/shop/show_detai(ls.php?id=90))

Boyutlar: Kolye: Boyutlar (yaklaşık): 0.8 x 1 cm (2 x 2,5 cm), kordon ile kolye: 8.5 inç Küpe: yaklaşık): 1 x 0.8 (kanca hariç), 1 x 1,6 inç (kanca ile) Ağırlık: yaklaşık 20 gram toplam Malzeme: 24K altın ve elmas

Ek-1 Bilgi Formu Örneği

Bilgi Formu

Örnek No	
Envanter No	
Ürün adı	
Katalog No	
Geliş Şekli	
Boyut	
Ağırlığı	
Bulunduğu Yer	
İnceleme Tarihi	
Teknik	
Materyal	
Süsleme	
Kompozisyon	